

Fondată: 1998
Anul XXI

ELANUL

Nr. 194
APRILIE
2018

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Sacru și „topografia” lumilor în orizontul mental tradițional românesc

Janeta IUGA

Pentru omul arhaic, legătura cu Universul îl făcea să-și învingă anumite temeri cu privire la realitate și la sfârșitul existenței în această lume. Tocmai de aceea, omul arhaic și-a construit o realitate magică, care prin gândirea simbolică conferă posibilitatea de a învinge moartea și de a da continuitate existenței într-o altă lume. Armonia și echilibrul instituite la nivel de grup social sunt determinate de perspectiva cosmică a omului tradițional, viziune prin care imaterialul, intangibilul se materializează, devine ceva firesc, care poate fi înțeles. Legătura aceasta dintre om și Univers conferă comunității tradiționale liniște și echilibru sau, în termenii lui Ștefan Mariș, „împăcare cu sine”.¹ Acest sentiment este numit de Mircea Eliade drept „creștinism cosmic”,² referindu-se la faptul că omul distinge între sacru și profan prin prisma gândirii religioase.

Ștefan Mariș notează ideea că sacru face partea din categoria experiențelor religioase care presupun atingerea Absolutului. În acest sens, sacru depășește limitele conștiinței, acesta putând fi explicat prin raportare la tranșconștient și inconștient.³

Sacru a fost dezbătut pentru prima dată în cadrul Școlii sociologice franceze a lui Durkheim și Mauss. Durkheim este cel care în 1912, în studiul *Les formes élémentaires de la vie religieuse* afirma: „Forța religioasă nu este decât sentimentul pe care colectivitatea îl inspiră membrilor ei, dar proiectat în afara conștiinței care îl încearcă și îl obiectivează. Pentru a se obiectiva, el se fixează asupra unui obiect care devine astfel sacru”.⁴ Sacru este considerat drept puterea care menține ordinea socială, „organizează societatea și este condiția supraviețuirii ei”.⁵ Școala sociologică franceză are o viziune rațională, antireligioasă specifică secolului Luminilor. Potrivit religiei, sacru presupune legătura dintre oameni și Ființa Divină, o modalitate prin care individul poate comunica cu această instanță superioară. În schimb, sociologia lui Durkheim și psihanaliza lui Freud susțin că sacru este doar rezultatul unei iluzii. După Durkheim, Mauss adaugă viziunii sociologice a predecesorului său o perspectivă antropologică asupra sacruului. Această perspectivă este dezvoltată, de asemenea, și de Roger Caillois și de René Girard, căreia îi adaugă o abordare psihanalitică.

- continuare în pagina 2 -

CONSTANTIN ȚURCANU – legendă și adevăr istoric

Nicolae IONESCU

„Lupta pentru independență este suma vieții noastre istorice”
(Mihai Eminescu)

Dorobanții valueni, alături de întreaga armată română, s-au acoperit de glorie pe câmpurile de luptă ale Balcanilor și au consfințit prin jertfă independența absolută a patriei. În memoria celor care s-au jertfit pentru independența de stat a României pe dealul Copou din Vaslui, în 1934, primarul liberal din acea vreme, Ioan Rășcanu, a ridicat un mausoleu care stă mărturie și reprezintă un simbol al patriotismului vasluienilor în înfăptuirea statului național român. La centenarul războiului de independență, în 1977, în centrul orașului s-a inaugurat un impresionant monument, cu basoreliefuluri în bronz, imortalizând eroismul dorobanților vasluieni, cât și actul prezentării de la tribună a Proclamației de independență de ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu.¹ De altminteri, cușma de dorobanți reprezintă și azi emblema municipiului Vaslui, existentă la intrările în oraș și pe clădirile reprezentative ale urbei.

- continuare în pagina 7 -

Sacru și „topografia” lumilor în orizontul mental tradițional românesc

- urmare din pagina 1 -

Roger Caillois vede în sacru esența religiilor pentru că sacru este prezent în mituri, rituri și religie: „miturile și dogmele îi analizează [...] conținutul, riturile îi utilizează proprietățile, sacerdoții îl încorporează, [...] monumentele religioase îl fixează pe sol și îl înrădăcinează”.⁶ Sacru presupune respectarea normelor unei societăți „destinate să asigure fericita conservare a universului și a societății”.⁷ Perspectiva antropologică și psihanalitică a lui Roger Caillois caracterizează sacru drept ambiguu, întrucât omul în fața sacrului simte atât teamă, cât și atracție. Potrivit teoriei lui Roger Callois, sacru este opusul lumii profane, acesta manifestându-se într-un univers cu reguli bine stabilite, caracterizat de „prohibiții transcendente”⁸ care apără comunitatea tradițională.

Pe de altă parte, René Girard consideră că sacru poate fi definit prin punerea în relație cu violența, la baza acestei idei aflându-se conceptul de *dorință mimetică*.⁹

O altă perspectivă este dată de studiile fenomenologice, care definesc sacru drept o reacție a omului în fața noului, a neînțelesului (așa cum susține Nathan Söderblom). Perspectiva fenomenologică asupra sacrului are la bază teoretizarea ideii de *mana*. Mana este considerată de omul arhaic o forță sacră, divină, care poate influența comportamentul omului. Rudolf Otto considera că sacru are o latură religioasă prin sentimentul numinosului. Pentru a înțelege numinosul, Rudolf Otto îl definește prin raportare la următoarele reacții umane: *tremendum*, *majestas*, *energicum*, *creaturegefühl*.¹⁰ Este de reținut faptul că Rudolf Otto leagă ideea de sacru de spiritualitate și de o „revelație exterioară a divinului” manifestată prin semne. Nu putem trece peste observația că experiența religioasă este exprimată prin mit. Prin intermediul acestuia, omul comunității tradiționale se poate înțelege pe sine, dar și universul din care face parte; mitul fiind ontofanie, el are un caracter colectiv, ce determină un anumit comportament.

Pornind de la teoria fenomenologică a lui Rudolf Otto, Gerardus van der Leeuw abordează o nouă teorie a manifestării sacrului drept *cratofanie*. Acest mod de manifestare a sacrului – cratofania, îl caracterizează pe omul care trăiește experiența religioasă și crede în existența unei entități superioare, în funcție de care adoptă un anumit comportament.

Un alt mod de manifestare a sacrului este denumit de Mircea Eliade *hierofanie*: „Hierofania presupune un salt, o străfulgerare a Absolutului, o trecere bruscă de la sacru spre profan, ceea ce marchează esența experienței religioase ca discontinuitate, ca ruptură sau trecere”.¹¹

Mircea Eliade este adeptul teoriei sacrificiale a sacrului: „Dorința omului religios de a trăi în sacru înseamnă de fapt dorința lui de a se situa în realitatea obiectivă, de a nu se lăsa paralizat de relativitatea fără sfârșit a experiențelor pur subiective, de a trăi într-o lume reală și eficientă și nu într-o iluzie”.¹² Omul religios își dorește să trăiască în sacru fiindcă sacru înseamnă forță și vitalitate. Mircea Eliade ne vorbește despre autonomia sacrului, susținând

că de această dată sacru nu aparține conștiinței colective, despre care a teoretizat Freud, nici inconștientului lui Jung, și nici conștiinței numinoase a lui Otto, ci se regăsește în transconștient.

Pentru a înțelege orizontul mental tradițional românesc trebuie să prezentăm, „să examinăm”, modul în care acesta se „concretizează” în ceea ce numim viziunea lumii și „topografia” ei.¹³ Potrivit credințelor și ideilor arhaice religioase, profesorul și etnologul Ioan Viorel Boldureanu sistematizează trei tipuri de ipoteze cosmogonice:

a) cea mai veche ipoteză cu privire la nașterea lumii este aceea că lumea a fost făcută de o divinitate dintr-o materie preexistentă; această materie preexistentă provenind din trupul unui animal care fusese ucis de divinitatea respectivă.

De asemenea, mai întâlnim în viziunea românească și ipoteza că „zeul, strămoșul primordial, ființa exemplară” a fost ajutat de personaje demiurgice la facerea lumii, precum: broască, rățoi, un Andrei sau Sf. Petru. Alteori, Diavolul sau „Nefârțatul” îl ajută pe Dumnezeu să creeze lumea. După actul creației, zeul se retrage într-o stare de indiferență, devine un „zeu oțios”. Din această stare oamenii îl scot prin acte rituale și magice.

b) Al doilea tip de ipoteze în legătură cu Facerea lumii este construit tot pe credința că lumea a fost făcută din ceva. De această dată, lumea este creată din sacrificiul de sine al unei ființe primordiale, după cum notează profesorul Ioan Viorel Boldureanu, sau cum a fost făcută „prin sacrificarea unui <<apropiat>> al acestuia (frate geamăn, fiu, soție etc.)”.¹⁴ Deși, și în acest tip de ipoteze arhaice lumea a fost creată dintr-o substanță rezultată dintr-un sacrificiu. În urma săvârșirii acestui sacrificiu de sine, sacrificatul se identifică cu „zeul însuși”, cu „creatorul primordial”. Prin „voință, act și substanță”, creatorul rămâne și de această dată o prezență intramundană, care reface „hierofania originară”.¹⁵

La români jertfirea de sine o întâlnim în practica lor de a ține posturile (mai cu seamă postul negru), sărbătorile și datinile.¹⁶

În creștinism, sacrificiul de sine constă în „[...] sacrificarea Fiului celui de-o ființă cu Tatăl: înțelesul profund al acestui sacrificiu [...] este cel de jertfă mântuitoare – mântuire jertfelnică prin care se izbăvește partea dumnezeiască din om prin învingerea morții”.¹⁷

„Autosacrificiul” apare și în vechile religii ale Indiei (Rig – Veda), dar și la vechii germani în mitologia religioasă a lui Odhin, Vili și Ve. Aceștia erau nepoții lui Imir, care este sacrificat de acești frați divini pentru a crea lumea. De asemenea, pentru a dobândi capacități divinatorii „șamanice” se sacrificau și însuși Odhin, atârându-se într-un copac timp de nouă luni.¹⁸

c) Al treilea tip de ipoteze privind facerea lumii este diferit de celelalte două, în sensul că aceste ipoteze susțin că lumea a fost creată de un Atotputernic, de Dumnezeu. De această dată nu mai există credința că lumea a fost făcută dintr-o materie preexistentă, dintr-o anume

substanță, ci „[...] postulatul este al creării lumii *ex nihilo*”.¹⁹ Așadar, potrivit acestui tip de ipoteze, lumea a fost făcută „din nimic”, prin „puterea, voința și lucrarea Cuvântului”.²⁰

James Georges Frazer semnaleză asupra deosebirilor dintre cosmogonie și antropogonie: cosmogonia fiind creația lumii din nimic – *ex nihilo*, iar antropogonia, crearea omului din ceva. De asemenea, autorul constată și două trăsături fundamentale care au stat la baza antropologică a creștinismului, o trăsătură arhaică – păgână și una arhi – creștină. Prima trăsătură este înrudită, după cum semnaleză etnologul Ioan Viorel Boldureanu, cu al doilea tip de ipoteze arhaice cosmogonice, ce au în vedere sacrificiul de sine al zeului. Un exemplu în acest sens îl regăsim în următoarea povestire a unui preot babilonian: „[...] Zeul Bel și-a tăiat propriul cap, iar ceilalți zei i-au adunat sângele scurs, l-au amestecat cu pământ și au modelat oameni din acest amestec însângerat; de aceea, zic ei, oamenii sunt atât de înțelepți pentru că argila lor neînsuflețită e amestecată cu sânge divin”.²¹ A doua caracteristică are în vedere monoteismul. Frazer prezintă aspecte privind Facerea lumii așa cum apar ele în *Vechiul Testament*. Acesta remarcă că în capitolul I al *Genezei* din *Vechiul Testament*, Dumnezeu „a făcut omul, bărbatul și femeia după chipul Său”, la urmă, abia după ce a creat toate viețuitoarele văzduhului. În al doilea capitol, este expus faptul că Dumnezeu a creat femeia ultima dată, deoarece ea n-ar fi avut loc în planul inițial, după cum subliniază Frazer.²² Așadar, ceea ce Dumnezeu a făcut prin Cuvânt, *ex nihilo*, a constat că este bun, iar atunci când l-a făcut pe Adam din lut „creație demiurgică din <<ceva>>”²³, a remarcat că nu e bine: „Și a zis Domnul <<Nu e bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el>>”.²⁴

Prin procesul complex de aculturație creștină, aceste credințe sunt preluate și de *Vechiul Testament*. Acest proces de aculturație creștină stă la baza a ceea ce numim „legea strămoșească”. Aceasta a luat naștere prin „coexistența originară, co-generică a celor două tradiții, tradiția folclorică și tradiția creștină – care astfel, devin laturi inseparabile în procesul de etnogeneză a poporului român [...]”.²⁵ Prin acest proces complex de aculturație creștină, creștinismul românilor a fost supus unui proces de „folclorizare”, iar folclorul unui proces de „creștinizare”. Astfel, și cele mai păgâne elemente din folclorul românesc au devenit „compatibile” cu creștinismul.²⁶ Așa se explică și imaginea „folclorizată” a Genezei, după cum o înfățișează Tudor Pamfile în *Mitologie românească*:

„(...) pe nemărginitul cuprins al apei fără de început, răsar Dumnezeu și Dracul, care zidesc pământul în tovărășie. Din fundul mării, Dracul scoate un pumn de nisip, și din acesta, prin blagoslovirea lui Dumnezeu, crește și se întinde <<fața negrului pământ>>, mai toate povestirile legând această creștere de cercarea Diavolului de a arunca pe Dumnezeu, în timpul somnului, în apă. Alteori, sunt doi Draci care ajută lui Dumnezeu, după alte povestiri Dumnezeu este ajutat de arici, de broască, de un Andrei sau numai El singur zămislește și mărește pământul, după cum citim și în povestirea biblică.

După unele credințe, pământul a fost negru la început, după cum de altfel tot negri au fost și întâii oameni făcuți de Dumnezeu, Adam, cel din lut și Eva, cea din coasta lui Adam; colorarea trupului omenesc s-a schimbat însă mai târziu, de la Cain și urmașii lui, din pricina groazei păcatului uciderii între frați. După alte credințe, însă, pământul – pomântul cum îi zic prin Ardeal – a fost străveziu ca sticla,

arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindea într-însul. Pentru acest cuvânt, Cain, după ce a ucis pe Abel și l-a îngropat, ca să nu fie văzut, l-a acoperit cu tot felul de crăci și frunze. Oricât s-a trudit, însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vedea de sub orșicine (sic!). Atunci, Dumnezeu a întunecat pământul și urmele celui dintâi omor s-au pierdut în acest chip”.²⁷

Reținem, așadar, că în viziunea românească asupra lumii predomină cromatica neagră și întinsele ape din care își fac apariția, „răsar”, „Fârtatul” și „Nefârtatul”. De asemenea, reținem și adjuvanții demiurgici: broasca, ariciul, doi draci, un Andrei.

Aceste credințe și legende despre facerea lumii ne arată complexitatea atât a orizontului mental tradițional, cât și a „topografie” lumii²⁸, cu precizarea „poziției lumii negre, care, ca lume a Inceatului”, este *cea mai temută* și din care pruncul „se ivește” în lumea noastră prin *nașterea luminată*.

Concluzionând, viziunea tradițională românească a lumii „[...] este creată de (și înăuntrul) orizontul mental tradițional, are o dinamică proprie și își conservă datele esențiale moștenite, fundamentele, dimensiunile definatorii și principalele articulații ideatice – care, toate configurează o anume <<matrice stilistică>> - pentru lungi perioade de timp”.²⁹

Note:

1. Ștefan Mariș, *Thanatos: câteva semnificații și ritualuri*, Baia Mare, Ed. Ethnologică, 2015, p. 24.
2. Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Iași, Ed. Moldova, 1993, p. 81.
3. Ștefan Mariș, *Thanatos: câteva semnificații...*, p. 24.
4. Durkheim, *Les Formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, PUF, 1979, p. 327, apud Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie. Pentru o nouă filosofie a religiilor*, Iași, Ed. Polirom, 1998, p. 50
5. Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie...*, p. 50.
6. *Ibidem*, p. 51.
7. *Ibidem*, p. 52.
8. *Ibidem*.
9. Aurel Codoban, *Sacru și ontofanie...*, p. 53.
10. *Ibidem*, p. 56.
11. *Ibidem*, p. 84.
12. Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, traducere din franceză de Brîndușa Prelipceanu, ediția a III-a, București, Ed. Humanitas, pp. 24-25.
13. Ioan Viorel Boldureanu, *Folcloristică și Etnologie. Conexiuni, interferențe, perspectivă*, Timișoara, Ed. Mirton, 2003, p. 32; id., *Universul legendei...*, p. 215.
14. Ioan Viorel Boldureanu, *Folcloristică și Etnologie...*, p. 33.
15. Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, București, Ed. Univers, p. 75.
16. Ioan Viorel Boldureanu, *Credințe și practici magice. Eșeu despre orizontul mental tradițional*, I, Ed. Brumar, Timișoara, 2001, p. 27.
17. *Ibidem*.
18. Ioan Viorel Boldureanu, *Folcloristică și Etnologie...*, p. 33.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*.
21. James George Frazer, *Folclorul în Vechiul Testament*, București, Ed. Scripta, 1995, p. 18, apud Ioan Viorel Boldureanu, *Credințe și practici magice...*, p. 28.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*, p. 29.
24. *Facerea*, 2:18.
25. Ioan Viorel Boldureanu, *Folcloristică și Etnologie...*, p. 34.
26. *Ibidem*.
27. Tudor Pamfile, *Mitologie românească*, București, Ed. „Grai și suflet – Cultura Națională”, 2000, p. 341.
28. Ioan Viorel Boldureanu, *Folcloristică și Etnologie...*, p. 36.
29. Ioan Viorel Boldureanu, *Universul legendei. Eșeu despre orizontul mental tradițional II*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2003, p. 33.

Istoria Bârladului

(urmare din numărul trecut)

Gheorghe CLAPA

Ocolul orașului era alcătuit dintr-o serie de sate aservite, cu moșia lor proprie, preexistente întemeierii statului și luate de danie, în condițiuni pentru care nu avem știri.

Dania satelor către mănăstiri sau boieri se face sub diferite regimuri juridice și cu scutiri speciale. „Țăranii din satele ocolului se aflau sub dependența dublă a orașului și a domniei; puterea deplină o exercita însă domnul”. De la satele din ocol domnia avea diferite foloase. În ce privește pe târgoveți, ei aveau dreptul de a se amesteca în ocoale, fiindcă hinterlandul târgului folosea pentru hrana locuitorilor.

Afirmația autorului că termenul de „săraci” trebuie să fie aplicat și târgoveților bârlădeni, nu se aplică după cum vom arăta mai jos.

Să vedem care este situația.

Relatarea cronicarului **Ureche**, că Juga voievod a „descălecat orașe pren țară” este o teorie greșită și în contradicție cu faptele petrecute în decursul istoriei. Lipsa știrilor scrise într-o epocă tulbură (năvălirea popoarelor migratoare) nu poate să infirme fenomenele sociale aflate înainte de descălecarea. Istoria și arheologia dovedesc că țara Moldovei a fost bine populată și oriunde dăm de așezări omenești locuite de români; existau sate ocărnuite de juzi, moștenire a regimului gentilico-familiar; șefi aleși care erau administratori și judecători. Vom cita numai câteva documente care dovedesc existența așezărilor.

- Cronica lui **Nestor** face mențiunea de un popor și de o așezare numită Bârlad, la anii 1160, 1174.

- **Rogerius** în „Cântecul de jale” arată că tătarii au îngăduit românilor să continue de a-și alege căpeteniile lor naționale, care să le facă dreptate și să le procure animale, arme, vestminte etc. „constituerunt canesios, id est balivos, qui justitium facerent, et eis equos, animalia, arma, axenia et vestimenta utilia procurant”.

- Privilegiul comercial al lui Alexandru cel Bun din 1408 octombrie 8, face mențiune de orașul Bârlad ca punct de vamă, cunoscut și anterior statului.

- Documentele vechi fac mențiunea de existența juzilor ca conducători de așezări omenești înainte de întemeierea statului; unde au fost cnezii Lie și Țigăneștii la gura Jeravățului și cnezii Tamas și Ivan prin documentul din 1414 august 2; juzii Buda și Drăgoi pe Bârlad menționați de documentele din 1488 decembrie 13 și 1502 martie 14; judele Balan și judele Toader pe Tutova prin documentul din 1510 septembrie 21. Indicarea prin documente a formulei „UNDE a fost cneaz, jude... cutare” dovedește că existența juzilor a fost înainte de întemeierea statului și că satele erau ocărnuite de juzi aleși dintre frunțașii satului.

- Hrisovul lui Ștefan cel Mare din ianuarie 1495, când descrie hotarul târgului Bârlad, spune: „Ne-au rugat pe noi să le cercetăm hotarul lor cel vechiu, care din veacuri s-a ținut de acel târg al Bârladului. Deci noi le-am cercetat lor și le-am însemnat pe unde au fost și cât s-au ținut de ei din vechime”. Afirmațiile categorice „Din veacuri” și „din vechime” nu înseamnă numai timpul scurt de la întemeierea statului și până la Ștefan cel Mare – de 98 ani (1457-1359), ci cel puțin 5-6 secole. Din aceste mențiuni rezultă că târgul Bârladului n-a fost creat de domnie, el fiind cu mult înainte de întemeierea statului.

Cert lucru este faptul că au existat o serie de orașe cu un lung trecut înainte de domnie.

Cu privire la originea orașelor, P. P. Panaitescu a emis ipoteza că înainte de întemeierea statului au existat „mici organizații de triburi așezate în văile râurilor cu câte o căpetenie numită voievod sau cneaz”, care își avea curtea lui militară. În jurul acestor centre s-au strâns negustorii „care găseau protecție militari și posibilitatea de desfacere a mărfurilor” păstrându-și autonomia și obiceiurile.

Pentru ca centrele urbane să ia naștere și să se dezvolte este necesar ca în masa satelor devălmașe aflate încă în regimul gentilico-familiar să se producă o diferențiere în sânul comunității și să apară germeii procesului de separare a orașului de sat.

Clasicii marxismului ne arată că dezvoltarea forțelor de producție și diviziunea crescândă a muncii a dus la separarea orașului de sat, ca urmare a dezvoltării diferitelor ramuri de muncă; mai întâi meșteșugăria și apoi negustoria. Inițial au fost mici organizații de triburi care se ocupau cu agricultura și erau conduse de o căpetenie. Intervine diviziunea muncii între țărani și meseriași și între aceștia și negustorie, la care s-au adăugat și străinii. În cadrul societății, după cum spune **K. Marx** „Baza oricărei diviziuni a muncii dezvoltate și întreținute prin mijlocirea schimbului de mărfuri este separațiunea dintre oraș și sat” (*Capitalul*, vol. I, cap. 12, 4 ed. 1947).

Înainte de întemeierea statului, românii trăiau într-un regim patriarhal, datorită faptului că au fost nevoiți să suporte vicisitudinile popoarelor migratoare. Așezarea de mai lungă durată a slavilor printre români (secolele VI-X) a dus la situația ca o parte din pământul obștilor să treacă în stăpânirea lor; dovadă terminologia slavă din agricultură și întrebuintarea cuvântului cneaz. Ulterior s-a produs așezarea cumanilor și a tătarilor în țările noastre. Aceste neamuri, popoare de stepă, nu se ocupau cu agricultura și au impus românilor noi relații de colaborare: au lăsat țăranului român folosința pământului, mulțumindu-se cu dijma din produsele câmpului și cu o mică parte de teren pentru pășune (a se vedea Rogerius – *Cântecul de jale*).

A treia diviziune a muncii, dând naștere la o nouă clasă socială – negustorii, a făcut ca aceștia să se concentreze într-un anumit loc prielnic, care să favorizeze schimbul de produse. Așezarea aceasta, favorizată de anumiți factori geografici și de o concentrare numeroasă de populație, în centrul unei formațiuni statale, a dat naștere târgului – un centru urban.

Într-o fază anterioară apariției statului, orașul apare ca o mică organizație politică, care cuprinde:

- Vatra târgului, centru urban, locuită de negustori și meșteșugari, iar periferia de târgoveți care se ocupau cu agricultura;

- Moșia sau **hotarul** târgului, administrată și exploatată de târgoveți;

- Un hinterland de sate și moșii, de regulă înconjurând orașul, numit **ocol**.

Ocolul era proprietate colectivă a sătenilor și pentru această stăpânire a obștii nu sunt acte de proprietate, pe simplul motiv că nu avea cine să le dea: nu exista stăpânitor – domnul. Din hrisoavele emise de Alexandru cel Bun și de urmașii săi, reiese că situația proprietății era străveche și ducea la o stabilitate a ei, deoarece din documente nu reiese că ar fi fost vreo danie domnească. Actele emise de domnie fac numai întăriri și confirmări de proprietate, iar atunci când nu se știa cine a dat moșia, se folosea formula „iar hotarul să fie pe unde din veacuri a umblat”, sau „iar hotarul să fie după hotarul

cel vechiu”, sau „hotarele lor cele vechi ca din veacul veciei”. Existența micilor formațiuni statale este adeverită documentar prin așezările de la Câmpulung, Vrancea și Chigeciu.

Comunitatea orășenească își alegea conducătorul ei, reprezentat prin șoltuz și un consiliu de 12 pângari, care administrau orașul. La origine puterea lui era de natură pur morală, iar cu timpul a căpătat funcții administrative, fiscale și juridice. Documentar (pentru Bârlad) întâlnim pe șoltuzul Hârlea la anul 1434, când poartă corespondență cu Birăul (județul) Brașovului. Funcția șoltuzului și a celor 12 pângari se constată documentar până la anul 1762.

Privitor la organizarea politică a orașului și la atribuțiile șoltuzului (ne referim numai la Bârlad), s-au emis diferite păreri. Afirmatia că șoltuzii erau aleși dintre negustorii străini stabiliți ca orășeni, nu este reală: toți șoltuzii pentru Bârlad sunt români (Tulea, Necola Frăgăul, Jurjea, Stoian Iorga, Ilie, Neagoie, Davidescu, Someon Cernea, Ionașco, Vasile Curea, Gavril, Dumitrașco etc.).

Șoltuzul făcea anchete și hotărnicii de moșii, precum și întărirea actelor de vânzare pentru ocini și porțiuni de teren. Adeverirea tranzacțiilor (vânzări-cumpărări, schimburi, danii) era trecută într-un catastih, constatat la anul 1603. Întocmirea acestor note nu se limita numai la Bârlad, ci cuprindea întreaga regiune a Țării de Jos (sudul Moldovei), după cum s-a arătat mai sus. Deci jurisdicția Bârladului depășea hotarele lui.

Șoltuzul și pângarii hotărau reimpărțirea periodică a loturilor de pământ din ocolul târgului, corespunzător cu numărul de gospodărie, prin tragere la sorți. Călătorul Niccolo Barsi, la anul 1633, spune că distribuția periodică a loturilor avea ca scop să împiedice formarea unei proprietăți private.

Șoltuzul și pângarii aveau în grija lor păstrarea ordinii în oraș și la iarmaroc.

Șoltuzul încasa anumite amenzi și taxa de la iarmaroc. Vama cea mică se plătea la trecerea pe teritoriul orașului. Cisla orașului era distribuită tot de șoltuz și avea răspundere față de domnie. Catastihul de cisle, din anul 1591, este întocmit pe ținuturi și pe locuitori, pe categorii de birnici, pentru vite. Este cel mai vechi izvor statistic și fiscal.

Din cele expuse, rezultă că orașul era constituit pe principiul autonomiei și se bucura de un privilegiu (nescris, dovedit însă din fapte), care-i dădea anumite drepturi:

- dreptul de a purta corespondență cu orașele comerciale (ex. șoltuzul Hârlea cu Brașovul),
- dreptul de a ține zi de târg săptămânal și anual – iarmarocul,
- obiceiuri juridico-administrative (vânzări, danii etc.),
- atribuțiuni fiscale.

Posibil că constatarea de cete orășenești să fi fost și la Bârlad, deoarece prin documentul din 1432 ianuarie 2 se specifică: „și să ție de la steagul de la Tutova și alt sudet să nu aibă”.

Existența hotarului și a târgului Bârlad este datorată unor condiții impuse de traiul vieții în comun cu popoarele migratoare. La origine: vechiul oraș cu moșia sa nu era decât un sat mare – o exploatare agricolă a târgoveților – și locuitorii au trebuit să se adapteze noilor condiții de viață. Am văzut că barbarii luau de la români dijma din anumite produse agricole, precum și alte venituri, ca o consecință a stăpânului care garanta viața supușilor. La venirea barbarilor, locuitorii s-au supus cuceritorilor, cedând porțiuni de teren pentru pășune și plătind dijma din produsele agricole noilor stăpânitori în calitate de coproprietari. De asemeni stăpânul (barbarii) mai încasa și alte impozite, făcând uz și de anumite prestații. Faptele dovedesc cu prisosință această stare de lucruri și se știe ce specialiști erau mongolii în fiscalitate. Pătrunderea tătarilor era însoțită de un recensământ, pe baza căruia se lua dijma din toate produsele, inclusiv vinul. De la ei au rămas cuvintele: iliș și tarken. Afirmatia este întemeiată și pe spusese lui Ammianus Larcellinus, care arată că năvălitorii fiind popoare nomade, erau

străine cu totul de agricultură. Istoria ne arată că învingătorul lua produsele pământului și nu se atinge de plug (a se vedea *Cântecul de jale* al lui Rogerius cu privire la tătari).

Ultimul popor năvălitor – tătarii – a avut o influență defavorabilă asupra vieții poporului român. Tătarii punând temelia unui vast și puternic stat „Hoarda de Aur”, au dat o puternică lovitură cnezatelor rusești pe care le-au subjugat, au pustiit și au jefuit și țările române. De pe urma lor au rămas o mulțime de sate pustii, iar Bârladul a fost distrus cu desăvârșire în nenumărate rânduri. Urmare acestei situații dezastruoase, Alexandru cel Bun încuviințează înființarea de sate noi, care căpătau de la domn dreptul de a aduna oameni de prin țară și din țări străine, ca să înființeze sate noi și scutite la început de dări pe un anumit timp.

I. Bogdan arată că cnezii luau din taxele de judecată a treia parte, aveau dreptul de a ține moară și dreptul să judece pe săteni după vechiul obicei.

Din cele arătate, rezultă că stăpânirea pământului constituia proprietatea obștească a întregului târg și se conducea după obșteștile obiceiuri, care de multă vreme se cârmuia cu destoinicie. Odată cu întemeierea statului, domnia au găsit această stare de fapt, pe care au preluat-o și au garantat-o. Domnul a lăsat terenul în folosința țaranului și le-a întărit obiceiul lor cel vechi. Impozitele (dijmele) pe care românii le plăteau năvălitorilor nu sunt șterse și trec în favoarea voievodului. Domnul în calitate de șef suprem al statului a preluat instituțiile și sarcinile moștenite, pe care le-a adaptat noilor condiții ale societății și a vieții economice a țării și a garantat viața și avutul locuitorilor.

Din lunga conviețuire și aspirare cu năvălitorii, românii au simțit nevoia unirii și a protecției, căutând sprijin la cei mai puternici, pentru a birui primejdiile de care erau amenințați. Prin apariția descălicării țării de către Bogdan, puterea voievodului era suprapusă juzilor, însă domnul trebuia să respecte legea țării – obiceiul pământului. Întemeierea noului stat n-a însemnat și o deposedare în masă: cei care s-au închinat și au recunoscut autoritatea domnului și-au păstrat moșiile. Domnul, în calitate sa de stăpân, și-a însușit pământurile rămase fără moștenitori, locurile pustii, precum și ale aceluia care au luptat contra domnului, sau nu s-au supus (devenind vicleni).

Care au fost condițiile de preluare a târgurilor de către domnie le putem numai bănuși. Este de presupus că domnul, pentru a-și asigura ajutorul militar al locuitorilor, a trebuit să se ferească de cea mai mică atingere a drepturilor lor strămoșești: o recunoaștere tacită (după cum se exprimă Radu Rosetti) a unui fapt ce nu se poate contesta. Domnul trebuia să respecte anumite drepturi nescrise (obiceiul pământului) ale locuitorilor, pentru a nu și-i face dușmani și a-l ajuta în caz de război.

Odată cu apariția statului, s-a simțit nevoia și de o legislație, adică de anumite norme de conducere în treburile interne, după care să se călăuzească. În materie de drept își spunea cuvântul legile nescrise, care aveau la bază obiceiuri străvechi și păstrate neschimbate. Dovadă, documentul lui Ștefan cel Mare din 1479 octombrie 17, care spune: „le-am făcut lege după obiceiul pământului”. Cel mai vechi izvor legislativ este pravila lui Alexandru cel Bun, care a spicuit din Basilicale, numai părțile ce i-au trebuit pentru nevoile vremii, însă baza după care se cârmuiau treburile obștești a rămas dreptul nescris, care se cheamă „obiceiul pământului”.

Obiceiul pământului cuprindea regulile privitoare la hotărnicirea pământurilor, la moșteniri și la împărțirea lor, la testamente (Anaforaua Obșteștei Adunări a Moldovei din 1817, pentru felul proprietății în țară din vechime). În pravilă se arată:

„Că cele păzite întru îndelungată încungiurare de mulți ani, și primite prin obicei, se păzesc ca însuși legile cele scrise”;

„Obiceiul vechi și aprobat are putere de pravilă și de a pururea se păzește, căci obiceiul este o dreptate, care prin tăcută primire a stăpânirii și a orășenilor au câștigat pravolnicească putere” (capul 53 fila 33).

Hotărârile Divanului (anaforaua din 1819) spun: „prestrămoșească stăpânire s-au hotărât ca, după obiceiul vechiu al pământului, o îndelungată stăpânire nu se poate strămuta și că moșiile arătate nu se pot a se lua domnești”.

Iată ce spune și Pravilniceasca condică din anul 1780 – pravila lui Alexandru Ispilante, despre obiceiurile pământeste:

Titlul VIII artic. 3, „hotărârea ce chiar să împotrivese praviile și obiceiurilor pământului, să nu aibă tărie și să se caute iznoavă”.

Titlul XV artic. 13, „pentru judecățile ce au stăpânii moșiilor cu lăcutorii ce șad pe moșiile lor, au să-ș urmeze hotărârile după vechiul obicei al pământului, care este într-acestaș chip”.

În tălmăcirea juriștilor, se arată că „obiceiul pământului” este o dreptate, care fără publicarisire, din obișnuință s-au statornicit și prin tăcuta primire a pre înaltei ocârmuirii au dobândit pravilnicească putere de curgere de mulți ani”.

„Aceste legiuiri au stat la bază, atunci când prin diferite documente, se dovedește că locuitorii au avut ale lor locuri de baștină, și n-au fost de trebuință de a li se cere acest felii de scrisori spre dovada stăpânirii lor din vechiu fiind în destul dovadă îndelungată și pașnică stăpânirea lor” (p. 290 Longinescu).

Acesta este cazul și cu hotarnica târgului Bârlad, în care se arată că „au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldovenești și ne-au rugat pe noi să le cercetăm hotarul lor cel vechiu, care din veacuri s-a ținut de acel târg al Bârladului”. Toate acestea dovedesc că moșia târgului Bârlad era proprietatea târgoveților și se administra de ei.

Examinând teoria stăpânirii pământului, ca fiind proprietate domnească, pe bună dreptate și anaforalele Divanului se bazează pe „legea țării” – obiceiul pământului – care predomină și în virtutea căruia se iau hotărârile (ca efect al unor fapte petrecute în timp). Anaforaua arată: „că adevăd din locurile cele deșarte a târgurilor, pre care să nu fi avut cinevaș casa sa mai înainte, pe acel loc nu poate cineva să-l de sau să-l vândă altuia, ne având tăria sa, fiind locu domnescu; iar care va fi avut mai denainte casa sa pe acel loc sau și acum de va ave poate să-l vândă sau să-l de cui va vre, măcar de nu va ave nici carte domnească pe acel loc”.

Din acest pasaj rezultă că numai locurile deșarte (locurile pustii), fără stăpân, sunt proprietatea domnului. Locurile care aveau pe ele case (benale), dugheni, pivniți etc. erau proprietatea târgoveților.

Și mai departe, când se pune problema repopulării târgurilor, ca urmare a deselor prădăciuni, jafuri arderi etc. și a scăderii populației, domnia dă cărți deschise: „Fiindcă din întâmplările tulburărilor, de multe ori pustiindu-să târgurile și, lumații domni, ca să să lăcuiască târgurile iarăș la loc, au dat cărți deschisă de obște, cu hotărâre de ori cine va veni să lăcuiască la târguri, să fii volnici a-și faci casă și dugheni, și locul să rămâi a lui de istov. Și, au rămas locul al lor și rămân; și vânzările de la unul la altul iarăș temelnice și stătătoare, și atât vânzătorul, cât și cumpărătorul nu rămân îndatorați cu vre o dare stăpânului țării pentru locurile acele ce sunt după dreptate a lor”.

Hotărârea aceasta a domnului are la bază un criteriu economic și social-politica, care să contribuie la ridicarea și repopularea orașului, motivându-se că „din întâmplările tulburărilor” și „pustiindu-se târgurile” ar duce la risipirea și pustiirea târgurilor, ceea ce implică duce și la scăderea veniturilor domniei. Prin aceasta, Domnul a fost constrâns a recunoaște proprietatea obștească a târgoveților.

Într-un alt izvor, „Letopisețul Țării Moldovei” de **Nicolae Costin** (1660-1712), „găsim consemnat nu numai obiceiul domnesc de a dării boierilor moșiile târgurilor, dar și explicația plină de dezaprobare dată acestui fapt de un contemporan.

Acesta vede cum amestecul din ce în ce mai mare al domnilor în viața economico-socială a târgurilor era făcută numai în scopul satisfacerii intereselor marii boierimi și al bisericii, susținătorii de totdeauna ai domnilor și domniei, cu nesocotirea intereselor obștești ale târgurilor. Reforma pe care o încearcă **Nicolaie Alexandru Mavrocordat**, la 1710 (5 în domnia întâi), se izbește de împotrivirea boierilor și din această cauză n-a fost pusă în aplicare, ci a fost retrasă”.

Redăm textul respectiv din cronica lui **Nicolaie Costin**:

„Făcură **Nicolae Vodă** în domnia sa o socoteală, care ni să pare că nu o va huli nime pe urmă, pentru hotarile târgurilor domnești, de la o vreme de deprinsesă domnii cei mai de curând a da și a boieri și altora, așa cât n-au rămas loc deosebitu pentru hrana și agonisita pe dânsul târgurilor. Hărăzit-au locuri domnii cei vechi, a boieri, a boieri, a slujitori, pentru slujba și credința spre stăpâni; iară nu așa aproape de oraș; cât să n-aibă târgurile deosebit hotarale sale nesupuse dzeciuelilor a boeri și a călugări, precum să cunoscă bătrânele urice și ispisoacele a bătrânilor domni cu ci-au miluit pre alții. Iară hotarele trebuitoare târgurilor nu le-au clintitu; ce de au dat din locurile târgurilor de prisosia târgurilor, da, iară ce era trebuitoare târgurilor li-au lăsat neclintite; nu cum stau acum de n-au târgurile unde să se hrănească, fără dzeciuală despre alții. Acestea socotindu-le **Nicolae Vodă**, nu dzice nemică de daniile cele vechi (a vechilor domni celor bătrâni) ce de daniile acestor de curând domni; însă întâi au spus și boierilor sei socoteala sa. Pus-au de au făcut cărți să să strice daniile cele ce s-au făcut de domnii mai de curându, cu împușinarea locurilor târgurilor domnești; că venise jalobale de la câți târgoveți a câteva târguri cum n-au unde să hrăni. Ce, pe urmă naite de ce li-ari trimite prin țară să le sune, pricepându acum bănatari despre o samă de boieri, cărora li să didesă daniile și miluirile acelor domni trecuți, socotindu să nu-i mârhească au părăsit, de au poruncitu să nu să mai ivască acele cărți”.

Afirmația lui **D. Cantemir**, cu privire la dreptul de proprietate a domnului asupra hotarului și a târgului Bârlad (ca și a celorlalte târguri), este una din cele mai dificile probleme și pe această bază și-a formulat istoricii noștri teoria proprietății domnești; drepturile asupra teritoriului.

Teoria clasică a proprietății, **Cantemir** și-a însușit-o după țările din apus (în special din Ungaria și Polonia), unde puterea monarhului era absolută.

Problema care se pune cu privire la proprietatea domnească asupra târgului trebuie privită sub un alt aspect, acel al realității, al evenimentelor care au avut loc; trebuie să ne străduim, pe cât e posibil, a reconstrui realitatea și să observăm cu ochi minții. Fără îndoială, documentele sunt indicii asupra faptelor care au avut loc, însă documentele sunt rămășițe moarte, care ne oferă numai indicii asupra evenimentelor, și de aceea trebuie să ne străduim a vedea din îndepărtarea timpurilor.

În această problemă, vom cita două păreri:

„**Cantemir** a pierdut, sub influența covârșitoare a timpului său, imaginea adecvată și fidelă a puterii domnului din timpurile mai vechi, a modernizat-o. În timpul lui era la modă monarhia absolută” (**A. D. Boldur** – *Contribuții la studiul istoriei românilor*, vol. I, p. 237).

„Afirmația că domnia și-a oprit orașele și ocoalele lor corespunde teoriei juridice care exista în epoca lui **Cantemir**, ideologie de clasă potrivit căreia domnia revindeca un *dominium eminens* asupra întregului teritoriu al țării, dând boierilor sate și reținând pe seama sa orașele. E o teorie interesantă, dar necorespunzând cu realitatea” (**Henri H. Stahl**, *Studii de sociologie istorică*, p. 191, nota).

- Va urma -

CONSTANTIN ȚURCANU – LEGENDĂ ȘI ADEVĂR STORIC

- urmare din pagina 1 -

De departe cel mai important erou al orașului Vaslui, în războiul pentru neatarnare a fost Constantin Țurcanu – aureolat în legendă și istorie pentru faptele sale de vitejie. Constantin Țurcanu, zis Peneș Curcanul, s-a născut la 1 martie 1854, în Vaslui, din părinții Gheorghe și Mărgărinta Țurcanu. Era unicul copil al familiei Țurcanu și l-au dezmiardat Costache. Când împlinise 7 ani, părinții l-au dus la Huși, la niște rude mai înstărite, unde a urmat cu sârguință cinci clase primare, fiind printre primii copii din mahala care cunoștea rostul scrisului și al cititului. Revenind acasă, vecinii îl rugau să le citească și lor din ziarele sosite, „tocmai de la București”. Astfel, în luna august 1864 Costache le-a citit vecinilor cu glas tare conținutul „Legii rurale”, pe care cu câteva zile în urmă o semnase în capitala țării, domnitorul Al.I.Cuza. Deseori copiii, sub îndrumarea lui Costache, se jucau de-a războiul, iar el făcea parte totdeauna din oastea lui Ștefan cel Mare, despre care-i povestise bunicul său.

În una din zile, pe la jumătatea lunii august a anului 1864, pe când se juca cu prietenul său Petrea Păciucă, zări pe șosea, venind dinspre Crasna, o caleașcă, cum nu se mai văzuse vreodată, însoțită de un pâlcc de călăreți. Jocul cu copiii a fost oprit și, curioși, s-au apropiat de marginea șoselei, la intrarea în târgul Vasluiului. Alaiul era așteptat de oficialitățile orașului, cu pâine și sare, după datina străbună. Din caleașcă au coborât doi bărbați: domnitorul Al.I.Cuza și ministrul Vasile Alecsandri, prieten al domnitorului. Apoi, sub privirile uimite ale copiilor, alaiul se puse în mișcare spre strada mare a târgului și continuă mai departe, spre Solești, satul de obârșie a Doamnei Elena, soția domnitorului, unde drumeții aveau să poposească peste noapte.²

Pentru a se putea întreține, la vârsta de 18 ani, s-a angajat ca lucrător la șoseaua care se repara între Vaslui și Solești. Când nu lucra la șosea, Costache își ajuta părinții la munca câmpului, pe moșia boierească.

Costache crescuse voinic și chipeș, avea un păr bogat, castaniu, ochi câprui și un mers mândru. Când i-a venit vremea de a merge în armată, tatăl său, Gheorghe Țurcanu, l-a condus la cazarma Batalionului 2, care făcea parte din Regimentul 7 Dorobanți, cu sediul la Iași. Feciorul din Vaslui a fost repartizat în compania a V-a. Urmă un an de instrucție la cataramă, „după care soldatului Constantin Țurcanu i s-au prins galoanele de caporal și a fost numit comandantul unui grup de recruți.”

Evenimentele se precipitau și tinerii dorobanți deveneau pe zi ce trece tot mai conștienți de rolul pe care li-l rezerva istoria, acela de a pecetlui prin jertfă pe câmpul de bătălie neatarnarea țării. La 1 februarie 1877, prin Decretul 2192, Regimentul 7, din care făcea parte și Constantin Țurcanu, și-a luat denumirea de Regimentul 13 Dorobanți-Iași, Vasluiul rămânând pe mai departe garnizoana unuia dintre batalioane.³

Războiul împotriva Imperiului Otoman devenise iminent. Cu puține zile înainte de 29 aprilie 1877, România declanșase mobilizare generală. Cele patru companii ale

Batalionului din Vaslui pornesc spre București, alăturându-se primului regiment ieșean și au continuat drumul spre Piatra-Olt, apoi pe jos spre localitățile Dobroțești și Bechet. Aici ei au patruleat pe linia Dunării.

La 20 iulie 1877, Divizia a IV-a, din care făcea parte și Regimentul 13 Dorobanți, a primit ordin să treacă toate trupele la sud de Dunăre în fața cetății Nicopole. De aici, a primit ordin să se apropie de întăriturile otomane de la Grivița 1. S-a remarcat comandantul de grupă, Constantin Țurcanu care a fost avansat la gradul de sergent. Pentru a putea cucerii reduta trebuia luat mai întâi redanul din fața Griviței 1.

Atacul asupra redanului a fost stabilit pentru dimineața zilei de 27 august 1877. Comandate de maiorul Dimitrie Leca, companiile a V-a și a VII-a ale batalionului vasluiian, alături de primul batalion ieșean, alcătuiau linia întâi de atac. Zărindu-l pe Constantin Țurcanu, proaspăt sergent, maiorul l-a felicitat pentru avansare și-i spusese prietenește: „Acum să te văd, curcanule, cum să-ți cinstești gradul și să-ți duci grupa la izbândă.”

„Aveți toată nădejdea-n noi, domnule maior”, răspunse hotărât sergentul, „n-o să facem Vasluiul nostru de rușine”.

Veni și ziua de asalt. La ceasurile trei după-amiază, artileria noastră își prelungi tirurile. La chemarea trompetei, sergentul și căciularii lui porniră la atac. Au ajuns la marginea redanului. „Pe ei, flăcăi!, Ura! La baionetă, băieții!” tună Țurcanu. Ura! Rândurile otomanilor se subțiau mereu și redanul fu cucerit de dorobanți.

A doua zi, la 28 august 1877, drapelul Regimentului 13 Dorobanți primi înalta distincție „Steaua României”. Cu acel prilej comandantul batalionului prinse de pieptul sergentului Constantin Țurcanu – Ordinul „Steaua României” cu spade, cinstindu-i-se astfel faptele de vitejie ale grupei sale de „curcani”. La 30 august 1877, a început marea înclăștare pentru cucerirea redutei Grivița 1 care căzu în mâinile bravilor ostași români. Apoi, prin lupte grele, s-au îndreptat spre cucerirea Griviței 2, unde 41 de vasluieni au plătit cu viața acea încercare de cucerire a redutei.⁴

La 7 octombrie 1877, atacul împotriva otomanilor pentru a cucerii reduta Grivița 2 a fost reluat cu înverșunare. Deși era noapte, dorobanții reușeau să oprească înaintarea otomană. Din cauza beznei și a vâlmășagului înclăștării, sergentul Constantin Țurcanu pierde legătura cu puținii oameni ce-i mai rămăseseră în grupă. În toiul bătăliei, deodată sergentul o durere sfâșietoare în spate. Fusese lovit de un iatagan. Își adună puterile și se întoarse cu fața spre adversar, cu arma ridicată deasupra capului. Un turc se pregătea să-l izbească din nou. Țurcanu nu-i mai dădu răgaz. Își lovi dușmanul drept în frunte cu patul armei. Curând simți că puterile îl părăsesc, căzând leșinat. Camarazii l-au văzut și l-au scos din focul luptei. Astfel, a luat sfârșit întâia campanie a sergentului Constantin Țurcanu pe pământul de la sud de Dunăre.

Sergentul Constantin Țurcanu a fost adus în țară cu un grup de răniți și internat la Spitalul din Turnu-Măgurele.

Aici s-a întâlnit din nou cu poetul Vasile Alecsandri. Acesta, alături de alți intelectuali, și-a pus talentul în slujba patriei, evocând în versuri înaripate eroismul legendar de care a dat dovadă ostașul român.

Pe la jumătatea lunii octombrie 1877, poetul Vasile Alecsandri vizitează Spitalul de la Turnu Măgurele și se opri la patul sergentului Constantin Țurcanu, însoțit de doctori și de doamnele care se oferiră voluntar să îngrijească răniții. Țurcanu îl recunoscuse repede pe poet: aceeași față zâmbitoare, aceeași privire caldă pe care o întâlnise cu ani în urmă în vremea copilăriei sale la Vaslui.

Bardul s-a bucurat mult auzind că ostașului i-a rămas în minte momentul când Vasile Alecsandri vizitase Vasluiul împreună cu domnitorul Al.I.Cuza. Așezându-se pe marginea patului, poetul îl rugă pe sergent să-i povestească întâmplările din luptele la care luase parte. Țurcanu a început să-și depeze domol gândurile.

A povestit cum a plecat din Vaslui cu cei nouă ostași din grupa lui, cum i-a poreclit în glumă un bătrân de pe la ei, spunându-le că-s mândri ca niște „curcani”, cum apoi, în grele lupte în care s-au purtat cu vitejie, flăcării au căzut pe rând, rămânând în cele din urmă doar el singur. Alecsandri a ascultat cu admirație și interes vorbele sergentului pe pieptul căruia strălucea „Steaua României cu spade”, rezervată ofițerilor.

La câteva săptămâni de la acea întâmplare, poetul publică în numărul din 1 ianuarie 1878 al revistei ieșene „Convorbiri literare”, cunoscutele sale poezii din ciclul intitulat „Ostașii noștri”, închinat eroilor din războiul de independență. Printre aceste poezii se numără „Peneș Curcanul” scrisă la Mircești, în noiembrie 1877. În poezia „Peneș Curcanul” (poreclă dată de poet eroului vasluian și transformată în renume), figura lui Constantin Țurcanu este puternic conturată.

Tot eroului vasluian îi este dedicată și poezia „Sergentul” care întorcându-se din război rănit, i se va părea „mai lungă calea acum la-ntors acasă.”⁵ Aici „Sergentul” ne este înfățișat de poet așa cum avea să-l imagineze el, întorcându-se la vatra strămoșească. La începutul lunii decembrie 1877, îndată ce Osman Pașa capitulase la Plevna, regimentul vasluian sosi în țară pe la Turnu-Măgurele. În ziua de 31 decembrie 1877, dorobanții vasluieni au luat parte la solemnitatea decorării drapelului de luptă al unității la București.

La sfârșitul războiului, eroul din Vaslui purta pe piept ordinul „Steaua României cu spade”, medaliile „Trecerea Dunării”, „Independenței”, medalia „Comemorativă rusă”. Deși războiul se terminase, contingentul lui Constantin Țurcanu continuă să fie menținut sub arme.

La 8 octombrie 1878, sergentul Constantin Țurcanu a trăit un eveniment de care avea să-și amintească toată viața. A participat la București împreună cu locotenent-colonelul Ion Petrovici, comandantul batalionului și alți 60 de ofițeri și gradați, reprezentând Regimentul 13 Dorobanți-la parada ce primise numele „Întoarcerea triumfală a armatei române”. În 1880, pentru cinstirea meritelor deosebite ale batalionului vasluian, prin Decretul nr.163 din 15 aprilie 1880, s-a hotărât ca subunitatea să se transforme într-un regiment de sine stătător, cu denumirea de „Regimentul 7 Rahova nr.25 Vaslui”.⁶

La 10 septembrie 1880 este lăsat la vatră, dar își păstrează căciula ostășească cu pana de curcan, pe care o purtase în cei 5 ani de armată. Ajutat de tatăl său, se

întoarce din nou la meseria pe care o practicase înainte de război, fiind numit în funcția de picher pe șoseaua Vaslui-Solești.

După doi ani, în ziua de 15 ianuarie 1882, se căsătorește cu Rarița Zaharia, fata iubită care l-a așteptat cu dragoste și bucurie în toată perioada când a fost soldat. Și-au construit o căsuță pe strada Gh. Lazăr nr.15. Așa a intrat Constantin Țurcanu, modest și cumpătat, în rosturile vieții civile și de familie.

În 1884, lucrând la repararea unui podeț pe șoseaua Vaslui-Solești, Constantin Țurcanu avea să se întâlnească a treia oară și pentru ultima dată cu Bardul de la Mircești. Dintr-o caleașcă elegantă ce venea de la Iași, coborî un bărbat surâzător, trecut de mult de anii tinereții și se apropia cu pași siguri de Țurcanu. L-a îmbrățișat și exclamă bucuros: „Te cunosc, eroule!” Era Vasile Alecsandri. Au stat de vorbă îndelung. Țurcanu i-a mulțumit pentru tot ce a scris despre el și despre ceilalți luptători care pieriseră în vârtejul războiului.⁷

Anii au trecut. Cerul Europei s-a întunecat din cauza izbucnirii primului război mondial. Deși avea vârsta de 62 de ani, Constantin Țurcanu s-a prezentat în 1916, la Regiment, cerând să fie trimis pe front ca voluntar. După îndelungate discuții, a reușit să-l lămurească pe comandantul părții sedentare a Regimentului 25 Rahova să-i aprobe plecarea pe front, ca voluntar, prin Ordinul nr.1 din 15.08.1916 a Decretului 2784. Și-a îmbrăcat noua uniformă, refuzând șapca de infanterist, luând vechea lui căciulă de „curcan”. S-a prezentat pe frontul din Oituz, fiind în mijlocul militarilor tineri pe care-i sfătuia să aibă o comportare demnă în fața vrăjmașului. Acolo, la Oituz, se născu chemarea cuprinsă din cinci cuvinte: „Pe aici nu se trece” care a îmbărbătat pe toți luptătorii români. Pe front s-a difuzat și o foaie volantă cu numele eroului menită să-i încurajeze pe militari în luptă.⁸

La sfârșitul războiului pentru reîntregirea neamului, eroul Constantin Țurcanu purta pe pieptul său, alături de decorațiile din anul 1877-1878 și „Virtutea militară” – clasa I, „Medalia serviciului credincios” – clasa I, iar în 1931 prin înaltul Decret nr.3876, i s-a conferit „Furajerele”, „Mihai Viteazul” și „Virtutea Militară”. Deși Constantin Țurcanu, în mai 1918 a fost demobilizat, el cerea cu insistență să rămână în rândul armatei. De aceea, în 1922, comandantul Regimentului 25 Vaslui hotărăște rămânerea lui în rândul cadrelor active până la sfârșitul vieții, slujind ca port-drapel al regimentului. Pentru modul cum își executa misiunile, comandantul regimentului său propune ca Țurcanu să fie avansat la gradul de sublocotenent în rezervă, propunere neadmisă de Ministerul de Război. I se acordă doar gradul de plutonier major prin ordinul 1028 din aprilie 1920.⁹

La 15 noiembrie 1932, la vârsta de 72 de ani, inima lui Peneș Curcanul încetă să mai bată. Obosită, intră în veșnicul repaus, după ce bătuse la unison cu marea inimă a poporului român în momentele importante ale neamului nostru. O tristețe cuprinsă întregul regiment, de la comandant până la ultimul ostaș.

Înmormântarea a avut loc în cimitirul „Eternitatea” din apropierea parcului denumit „Copoul Vasluiului”. După doi ani, în 1934, asociația „Cultul Eroilor” a ridicat în același cimitir un impresionant monument. În fața monumentului au fost așezate mormintele a nouă dorobanți, veterani ai Vasluiului din războiul de independență din anii 1877-1878, iar în mijlocul lor mormântul sergentului Constantin Țurcanu.

Se reconstituie astfel, în mod simbolic și pentru vecie, eroica grupă cântată de Vasile Alecsandri, în care însuși legendarul Constantin Țurcanu spusese comandantului său la Plevna următoarele cuvinte : „Aveți toată nădejdea în noi, n-o să facem Vasluiul nostru de rușine”, ducându-și „camarazii din grupă la izbândă”.

Vasluiul, acest pământ de istorie și legendă, îl preamărește pe eroul din Războiul de Independență din anii 1877-1878, păstrându-i neîntinată memoria și îi evocă faptele cu recunoștință, transmițându-i cu mândrie din generație în generație faptele de vitejie, ca pe o torță aprinsă. Aceasta este, prin urmare, viața legendară a concitadinului nostru, existentă, în mare parte, în mentalul colectiv al locuitorilor urbei.

Desigur, Constantin Țurcanu a existat ca personaj istoric și a devenit un simbol, mai ales pentru vasluieni, fiind imortalizat de marele poet Vasile Alecsandri, în poezia „Peneș Curcanul” din ciclul „Ostașii noștri”. Indiferent dacă portretul atât de frumos zugrăvit de Vasile Alecsandri, a reprezentat sau nu pe Constantin Țurcanu, acesta rămâne, credem noi, o personalitate legendară și chiar fabuloasă a Armatei Române.

La 140 de ani de la evenimentele din 1877-1878, literatura l-a impus pe Peneș Curcanul și i-a dat substanță istorică. Disputa în jurul numelui real continuă și azi:

„Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul, zece,
Și nu-i era zău, nimănu
În piept inima rece
Voioși ca șoimul cel ușor
Ce zboară de pe munte;
Aveam chiar pene la picior,
Ș-aveam și pene-n frunte.
Toți dorobanți, toți căciulari
Români de viță veche,
Purtând opinci, suman, ițari,
Și cușma pe-o ureche.
Ne dase nume de Curcani
Un hâtru bun de glume
Noi am schimbat lângă Balcani
Porecla în renume...”¹⁰

Câți nu au învățat, încă din primii ani de școală, aceste versuri din una dintre cele mai cunoscute poezii ale lui Vasile Alecsandri, închinată eroismului ostașilor români din Războiul de Independență din 1877-1878?

Dintre variantele de identificare, cea mai răspândită este aceea conform căreia eroul din cunoscuta poezie ar fi Constantin Țurcanu, ne este prezentat în primul număr al revistei „Magazin istoric” din aprilie 1967. Peste câțiva ani, în 1970 – într-o monografie publicată în 1970 de Gavrilă Sacadat, sunt consemnate chiar și o serie de întâlniri între Vasile Alecsandri și Constantin Țurcanu, înainte și după 1877, cum s-a arătat mai sus.

Corespondența poetului din anii 1877-1878, știri din presa timpului și unele afirmații ale lui Constantin Țurcanu, dovedesc că acesta s-a întâlnit cu Alecsandri. Gavrilă Sacadat afirma că una din întâlnirile lui Alecsandri cu Țurcanu ar fi avut loc „pe la jumătatea lunii octombrie 1877”, în spitalul de campanie de la Turnu Măgurele, unde sergentul era rănit în urma luptei de la 7 octombrie, ultima la care luase parte Regimentul 13 Dorobanți și unde eroul

vasluian se afla internat.

Adevărul este altul și îl aflăm chiar din corespondența purtată de poet în această perioadă. Până la 13 octombrie 1877, V.Alecsandri s-a aflat la Mircești unde, la 9 octombrie, se oficiază în condiții modeste, căsătoria fiicei sale¹¹, impuse de momentele grele prin care trecea țara.¹² Între 13-21 octombrie, poetul accepta invitația făcută de mai multe comitete ale doamnelor din Moldova, de a ține o serie de conferințe, urmând ca fondurile obținute să fie destinate procurării celor necesare pentru ajutorarea ostașilor români, răniți pe front.

După încheierea turneului de conferințe, Alecsandri își pune în aplicare o mai veche hotărâre: aceea de a scrie ceva „în cinstea ostașilor eroi de pe front care au uimit lumea prin curajul dovedit la Grivița”.

Rezultatul strădaniilor sale nu întârzie să se arate. După numai o lună scrie cunoscuta „Odă ostașilor români”, iar la 1 decembrie 1877 îi trimite lui Iacob Negruzzi, spre a fi citită la „Junimea” și apoi publicată în „Convorbiri literare” prima variantă a poeziei „Peneș Curcanul”, comunicându-i: „Iar m-am apucat de făcut „stihuri”. Îți trimit legenda lui Peneș Curcanul pentru numărul de la 1 ghenar... Răspunde-mi dacă Peneș a fost bine primit la „Junimea”. Și, într-adevăr, poezia a întrunit numai aprecieri pozitive, așa încât este publicată în numărul din 1 ianuarie 1878 al revistei.¹³

Această primă variantă, poetul o datează „Mircești, august 1877”. De ce? Mai întâi, datorită unui vechi obicei al său de a-și data poeziile după evenimentele cărora le erau dedicate, și atunci acelea la care se referea erau primele lupte ale armatei române pe teritoriul Bulgariei, respectiv, cele din 27 și 30 august 1877. Apoi, pentru că versurile erau dedicate Regimentului 13 Dorobanți care se distinsese strălucit în luptele de la 27 august. Amănuntul acesta ne este relevant de o altă scrisoare trimisă de Alecsandri lui Iacob Negruzzi la 12 decembrie 1877, în care îi cere: „... să nu publice nici una din bucățile mele înainte de a fi corectate de mine, căci am făcut în ele unele schimbări indispensabile. Așa de pildă: în Peneș Curcanul, aș dori să înlocuiesc în strofa 19 „doi frați Călin”, prin „doi frați ieșeni”, fiindcă în Regimentul 13 de Dorobanți erau și ieșeni”. Iată deci, că însuși poetul ne dă răspunsul la întrebarea cui i-a fost dedicat „Peneș Curcanul”, afirmând clar că este vorba de Regimentul 13 Dorobanți.

Este drept că aceasta este coincidență, căci și sergentul Constantin Țurcanu făcea parte din regimentul menționat, ceea ce a facilitat identificarea sa cu eroul lui V.Alecsandri.

În articolul „O baladă a războiului românesc” semnat de Beatty Kingston în ziarul englez „Graphic”, care preceda traducerea lui „Peneș Curcanul” în limba engleză în 1878, se făcea aprecierea că versurile „inspirate de ultimul război, în care armata română a jucat un rol strălucit”, cântau eroismul „dorobanților români sau milițienilor” și nu pe cel al unui erou anume, apreciere realistă și apropiată de vederile poetului.¹⁴

Următoarea întâlnire dintre Alecsandri și Constantin Țurcanu, imaginară ca și cea de la Turnu-Măgurele din toamna lui 1877, se afirmă, foarte vag, în monografia datorată lui Gavrilă Sacadat care ar fi avut loc „într-o zi de la începutul verii anului 1884”, în apropiere de Solești, pe șoseaua Vaslui-Iași, pe care își desfășura activitatea sa de picher Țurcanu.¹⁵ Dar, după alte știri din presa vremii, la

mijlocul lunii mai 1884, marele poet, era încă la Mircești, unde primește cu durere vestea morții fratelui său, Iancu.

În vara aceluiași an, din cauza izbucnirii unei puternice epidemii de holeră, Alecsandri renunță să mai plece în Franța împreună cu soția sa, pentru îngrijirea sănătății și merge la băile de la Mehădia, din Transilvania. De acolo se întoarce abia la începutul lui septembrie, când, după o scurtă oprire la București, la 7 septembrie 1884 se îndreaptă spre Mircești. O întâlnire a poetului cu Constantin Țurcanu, ca atare, nu este menționată de biografia lui Vasile Alecsandri.¹⁶

În sfârșit, o ultimă legătură stabilită, în aceeași monografie, între Alecsandri și Constantin Țurcanu din Vaslui, devenit între timp, plutonier-major, datează din 1928. În acest an, la Mircești a fost construit un mausoleu în care au fost strămutate osemintele poetului din vechea criptă de lemn unde fusese înmormântat. Se afirma că la festivitatea de inaugurare a mausoleului, care a avut loc la 3 iunie 1928, Constantin Țurcanu, împreună cu alți nouă veterani din Războiul de Independență, ar fi refăcut grupa de „curcani”, purtând apoi pe umeri sicriul cu osemintele lui Alecsandri. Această informație a fost preluată din „Enciclopedia română – Minerva”, din 1930, fiind singura care o menționează.¹⁷

Relatările apărute în presa vremii despre evenimentul amintit nu o confirmă. Dimpotrivă, așa cum reiese din articolul intitulat „La cripta lui Vasile Alecsandri” („Universul”, 23 mai 1928) încă la sfârșitul lunii mai, într-un cadru restrâns și fără mult fast, osemintele poetului au fost strămutate, împreună cu cele ale părinților săi și ale soției sale, Paulina, în mausoleul construit la Mircești. Două săptămâni mai târziu, „Adevărul” din 5 iunie 1928 relatează cu lux de amănunte, sub titlul Pelerinajul Academiei la Mircești și inaugurarea, la 3 iunie 1928, a mausoleului lui Alecsandri, „ridicat sub auspiciile Academiei cu sprijinul

Ministerului Artelor”. Printre cei care luaseră cuvântul cu acest prilej era menționat și Mihail Sadoveanu. Într-adevăr, inaugurarea mausoleului a avut loc la 3 iunie 1928, după ce cu aproape două săptămâni înainte osemintele poetului fuseseră deja strămutate. Așadar, scena relatată de Enciclopedia „Minerva” nu a putut avea loc.¹⁸

Dar, totuși, Constantin Țurcanu era recunoscut încă din timpul vieții sale drept „Peneș Curcanul”, nume sub care își semna și scrisorile. El era considerat atât la Vaslui, cât și în întreaga țară, drept eroul care l-a inspirat pe „bardul de la Mircești”. Însă, dacă Alecsandri nu l-a cunoscut pe Constantin Țurcanu în timpul vieții sale, iar veteranul vasluian nu a fost identificat cu „Peneș Curcanul”, atunci când a început, totuși, să i se spună și să-și spună „Peneș Curcanul”? Răspunsul ni-l oferă, însuși, Constantin Țurcanu.

Într-adevăr, în timpul șederii sale la băile Govora în 1928, probabil la solicitarea celor ce doreau să păstreze o amintire de la „Peneș”, el a scris mai multe cărți poștale ilustrate în care relatează câteva din momentele mai însemnate ale participării sale la războiul pentru cucerirea independenței și la primul război mondial, semnându-le „Plutonier-major Peneș Curcanu”. Într-una dintre ele, aflată la Muzeul Național de Istorie a României, după ce face referire la atacul din 7 octombrie 1877 asupra Griviței 2, în timpul căruia el a fost rănit, dând amănunte despre întoarcerea sa de pe front, Constantin Țurcanu încheie” ... în 1916, ...m-am înscris voluntar... în Războiul mondial de unde am fost recunoscut de adevărat „Peneș Curcanu din Vaslui”. Iată, deci că, cel mai probabil, în timpul, sau la puțin timp după primul război mondial, s-a atribuit meritul de a fi eroul pe care l-a zugrăvit cu atâta măiestrie Alecsandri.¹⁹

Desigur, la aceasta a concurat, cu siguranță și faptul că sergentul Constantin Țurcanu nu numai că a supraviețuit războiului neatârării, dar, deși în vârstă de peste 62 de ani,

DELEGATIA REGIMENTULUI 25 INFANTRIE VASLUI.
VETERANI AI RĂZBOIULUI DIN 1871-1878. LA SERBĂRILE
COMEMORATIVE PRILEJULTE DE ANIVERSAREA A 50 DE
ANI DE LA CUCERIRIA INDEPENDENȚEI DE STAT
A ROMÂNIEI

s-a înscris voluntar și a luptat ca veteran în al doilea război balcanic și în primul război mondial, constituind o pildă vie a eroismului și patriotismului ostașului român. A fost poate la mijloc și dorința autorităților politice și administrative locale (era scopul liberalilor aflați la putere în 1924) de a-l folosi ca pe o legendă vie, transformându-l în capital electoral în cursa pentru preluarea puterii.²⁰ De altminteri, și o plasă din fostul județ Vaslui, din anii interbelici, purta numele de Peneș Curcanul

Prin urmare, eroul vasluian, Constantin Țurcanu a fost o personalitate controversată. Într-adevăr, legătura sa cu marele poet, Vasile Alecsandri, este contestată de unii istorici contemporani, precum Dan Berindei, Nichita Adăniloiaie, Mioara Ioniță etc., aceștia considerând că poetul i-a preamărit pe dorobanții Regimentului 13 format din ieșeni și vasluieni și nu un anumit erou.²¹ Sunt și istorici, mai ales cei de pe meleagurile vasluiene, care relatează despre existența unor întâlniri între eroul vasluian Constantin Țurcanu și marele poet de la Mircești. Recent s-au împlinit 85 de ani de la moartea sa și mai multe străzi sau instituții din județul Vaslui îi poartă numele.

Incontestabil este faptul că acest personaj legendar, erou al românilor în general, și al Vasluiului, în special, trebuie să fie o pildă vie pentru tinerii de azi, faptele sale de vitejie să ne încălzească inimile și să ne dea încredere în viitor, pentru a ridica pe noi culmi virtuțile ostășești ale luptătorilor din 1877-1878, urmași demni și drepecți ai plăieșilor lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

Note:

1. Monumentul luptei pentru independență cu multe basoreliefuri în bronz este opera sculptorului bucureștean Ion Jiga și se află ridicat în Piața Independenței din centrul civic al municipiului Vaslui, în apropierea Tribunalului Județean.
2. M.Ciobanu (coord.), *Cronica Vasluiului*, Editura Publirom, Iași, 1999, p.396.
3. Ioan Mancaș, *Contribuția vasluienilor la susținerea războiului de independență*, în „Vremea nouă” din 22 martie 1977, p.4.
4. M.Ciobanu *op. cit.*, p.397.
5. *Ibidem*, p.398.
6. Traian Nicola, *Valori spirituale vasluiene*, vol.II, Editura „Odeon”, Vaslui, 2001, p.508.
7. *Ibidem*, p.509 I.Mancaș *Participarea și contribuția locuitorilor județului Vaslui la războiul pentru cucerirea Independenței de stat a României (1877-1878)*, în Acta Moldaviae Meridionalis, vol.I, Vaslui, 1979, p.218
8. Petru Necula, Mihai Ciobanu, *Dicționarul personalităților vasluiene*, Editura „Cutia Pandorei”, Vaslui, 2001, p.153.
9. Traian Nicola, *op.cit.* p.510.
10. V.Alecsandri, *Poezii*, Editura Ion Creangă, București, 1985, p.24. Mioara Ioniță, *Peneș Curcanul-erou fără chip*, Magazin istoric, nr.5, 2000.
11. Mioara Ioniță, *art.cit.*, nr.5/2000, pp.20-23.
12. Mioara Ioniță, *art.cit.*, nr.5/2000, pp.20-23.
13. *Ibidem*.
14. *Ibidem*
15. Gavrilă Săcădat, *Constantin Țurcanu-monografie*, Editura Militară, București, 1970, p.24.
16. Mioara Ioniță, *art.cit.*, p.20-23.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*.
19. Despre câteva piese care conturează imaginea eroului vasluian, C.Țurcanu – vezi *Revista muzeelor X*, 1983, București, p.70-74. De altfel, o foaie volantă cu numele *Peneș Curcanul* din anii 1916-1918 si se află la Arhivele Statului Vaslui.
20. Mioara Ioniță, *art.cit.*, p.20-23.

21. xxx *Istoria Românilor*, vol.VII, p.674.

Bibliografie selectivă

- I. IZVOARE
 1. *Arhive*
-Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Vaslui
-Fond Prefectura Județului Vaslui
 2. *Presă*
-„Monitorul Oficial al României”, București, 1877-1878
„Românul”, București, 1877-1878
 3. Documente publicate
-*Independența României. Documente*, 1-4, București, 1977-1978.
 - II. Lucrări Generale
-Berindei, Dan, (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003
- Cliveti, Gh. *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Editura Axa, Iași, 1994
 - III. Lucrări speciale
Ioniță, Mioara, *Peneș Curcanul-erou fără chip*, în „Magazin istoric” nr.5 /2000
Olteanu, Constantin, *Masele populare și războiul de Independență*, Editura Militară, București, 1977
Săcădat Gavrilă, „*Peneș Curcanul*”- *Sergentul Constantin Țurcanu*, Editura Militară, București, 1970.

Documente ale participării populației vasluiene la susținerea războiului de independență.

„Subsemnatul, învățător din comuna Laza, județul Vaslui (...) D.Atanasiu, având în vedere ca Român, starea financiară și împrejurările țării noastre (...) donez salariul meu cuvenit (...) începător de la 1 aprilie expirat și până la ianuarie viitor 1878, în beneficiul armatei române („Monitorul Oficial”, 17 mai 1877);

„Comitetul Doamnelor române din Fălciu pe lângă scama (lână n.n.) și efectele trimise Ministerului (...) am binevoit a mai trimite încă următoarele: 68 cămăși, o plapumă, o saltea, 3 perine, lei 14...” („Monitorul Oficial”, 16 octombrie 1877).

„Domnii notați mai jos (din județul Vaslui) au binevoit a oferi armatei române următoarele: Constantin Dumitriu-o vită, Iorgu Motaș – o vită, Mihai Ciurea – o vită, Dimitrie Meleghi – 4 vaci (lista continuă). Ministerul le aduce viile sale mulțumiri” („Monitorul Oficial”, 15 iunie, 1877).

Locuitorii comunei Bogdana, plasa Simila, județul Tutova, au oferit armatei 16 șervete, 2 cămăși, 6 și jumătate coți pânză, 1 pereche ițari vechi și o pereche de obele pentru care ministrul le mulțumește.

Locuitorii comunei Puntîșeni, din județul Tutova, au oferit armatei 115 coți pânză pentru cămăși, 18 coți pânză de saci și 4 prosoape, pentru care ministrul le exprimă mulțumirile sale („Monitorul Oficial” – iulie 1877).

„Doamna Raluca S.Belloescu, din orașul Bârlad, oferă pentru armata română 6 cojoace mari, 12 cămăși, 6 perechi colțuni de lână...” („Monitorul Oficial”, 2 noiembrie 1877)

România și idolii ei în Primul Război Mondial

Valeriu LUPU

„Acum sunt bine, sunt sublocotenent și plec din nou să caut glonțul pe care va scrie glorie, sau...moarte pentru Țară.”

Ecaterina Teodoroiu

În vremuri de restriște, de care poporul nostru a avut parte cu asupra de măsură în istoria sa multimilenară, apar personalități de o asemenea anvergură încât reușesc prin devotamentul lor, prin dăruirea și identificarea lor cu aspirațiile cele mai intime ale poporului nostru, să întruchipeze un ideal, o speranță și cel mai adesea perspectiva unui viitor mai bun.

Pentru Regatul României și pentru aspirațiile românilor de a se regăsi în granițele unui stat puternic, Primul Război Mondial părea să fie oportunitatea istorică cea mai potrivită în împlinirea acestui vis din totdeauna. Declinul Imperiului Otoman care agoniza, mișcările naționale care căpătau amploare și zguduiau din temelii Imperiul Austroungar, mișcarea bolșevică care zguduia la rândul ei imensitatea Imperiului Țarist, păreau un prilej favorabil împlinirii idealului nostru național, al Unirii și Reîntregirii Neamului. Pe de altă parte, succesul militar din campania celui de al II-lea Război Balcanic când armata română sub comanda generalului Alexandru Averescu ajunge la Sofia, ca și relațiile casei regale a României cu cele ale Greciei, Serbiei și Austriei (prin căsătoria celor trei fiice ale Regelui Ferdinand), alimentau aceleași speranțe de împlinire a idealului național.

Percepția acestei realități era însă diferită în societatea românească, profund divizată între cele două opțiuni; în a fi de partea Antantei - care promitea reîntregirea României (mai puțin Rusia), sau de partea Puterilor Centrale cu care Regatul României avea un tratat încă din 1883. Însăși Casa Regală era divizată, având în vedere originea germană a Domnitorului și originea anglo-rusă a Reginei Maria, care încerca să-și impună punctul ei de vedere antantofil.

Moartea regelui Carol I și urcarea pe tron a Regelui Ferdinand la data de 11 octombrie 1914, va adânci și mai mult această criză, soldată până la urmă cu declarația de neutralitate care practic punea stavilă oricărei împliniri istorice pe care românii o așteptau. Idealul Unirii părea mai aproape ca oricând în 1916, când conflictul dintre cele două alianțe europene (Antanta și Puterile Centrale) intrase într-o fază de război de poziții și fiecare tabără era în căutare de aliați. De aceea declarația de război împotriva Austroungariei va stârni un entuziasm popular de nedescris, validat și de primele victorii ale Armatei I-a, a II-a și a IV-a pe teritoriul Ardealului.

Replica Puterilor Centrale a fost de o duritate greu de imaginat, dizlocând pentru frontul românesc cele mai bune unități germane și aliate în ideea exterminării acestui popor, la care se asociau vecinii noștri de la sud care nu puteau uita umilința celui de al II-lea Război Balcanic. Dezastrul care a urmat, prin pierderea a 76,3% din teritoriul țării, retragerea armatelor din

sud, vest și nord însoțite de valurile de refugiați către Moldova, represaliile de nedescris în teritoriile ocupate (mai ales în Transilvania și Oltenia) urmată de "toamna pătimirii noastre", restrângerea statului la dimensiunea "triumghiului morții", epidemia de tifos exantematic și degradingolada care cuprinsese trupele rusești după revoluția bolșevică, au creat o imagine cataclismică pentru țară și popor, în care speranța nu-și mai avea locul, îndoiala și suspiciunea planau asupra oricui, viața și moartea erau la mâna hazardului și totul părea fără viitor.

În asemenea perioade de deznădejde pe care cu ipocrizie, dacă nu de-a dreptul cu cinism, unii istorici afirmă că "istoria este cea mai frumoasă poveste" când de fapt este o tragedie în care nimic din ceea ce ar trebui să însemne normalitate nu mai funcționează, poporul deznădăjduit caută cu înfrigurare un reazăm, o rază de speranță care să-l reprezinte în tot ceea ce el năzuiește. În acele vremuri tragice această speranță va fi întruchipată de trei personalități care aveau să devină idoli naționali, ai armatei și poporului în suferință.

Este vorba de Ecaterina Teodoroiu supranumită "Eroina Neamului" sau "Eroina de la Jiu", Regina Maria supranumită "Mama Răniților", "Regina soldat" sau "Regina Idealului Național" și generalul Alexandru Averescu supranumit "Tatăl armatei", "Taica țăranilor" sau "Eroul de la Mărăști și Oituz". Câteva trăsături comune îi vor reuni pe acești oameni care, prin dăruirea lor exemplară, vor deveni idolii unei națiuni ajunsă la disperare;

- un curaj ieșit din comun, până la uitarea de sine, în a se expune unor pericole, sau în a înfrunta situațiile cele mai riscante, chiar în linia I-a, în tranșee sau printre bolnavi și răniți,

- apropierea neîngrădită față de om, de suferința și durerea lui, de necazurile lui, îmbărbătându-l și ridicându-i moralul până la speranță,

- optimismul și încrederea pe care o iradiu în jur, alimentând convingător speranța într-o Românie Mare și liberă care negreșit va veni,

- și mai presus de toate, puterea exemplului personal.

Aceste trăsături și multe altele de aceeași noblețe le vom regăsi la fiecare, indiferent de greutatea momentului, de disperarea situației și de lipsa de perspectivă care lesne pot cuprinde și doborâ un om obișnuit.

Ecaterina Teodoroiu

„Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine”

În căutarea glonțului "Eroina de la Jiu", sublocotenent Ecaterina Teodoroiu va mărșălui vitejește în fruntea plutonului său, împreună cu divizia a 11-a din care făcea

parte, comandată de generalul Ernest Broșteanu, spre zona Vrancei unde aveau să aibă loc glorioasele bătălii de la Mărăști și Oituz.

Olteancă prin naștere, Ecaterina Teodoroiu vede lumina zilei pe 14 ianuarie 1894 într-o familie de învățător cu opt copii (cinci băieți și trei fete), în comuna gorjană Vădeni, pe numele ei adevărat Cătălina Vasile Toderoiu. La școala primară din Vădeni va fi înmatriculată cu numele consacrat în istorie, Ecaterina Teodoroiu. După absolvirea școlii româno-germane din Târgu Jiu, va continua studiile liceale la București, pregătindu-se pentru a deveni învățătoare, dar va sfârși prin a se pregăti ca infirmieră, perioadă în care se înrolează în rândul cercetașilor din cohorta "Păstorul Bucur" din București, iar la mobilizarea din vara anului 1916 se va fi înrola în cohorta "Domnul Tudor" din Târgu Jiu. Dând dovadă de dăruire, angajare și devotament în calitatea sa de cercetașă, va fi chemată la București de Regina Maria, întâlnire care o va marca profund, mai ales prin legătura de suflet ce se va realiza în iarna anului 1916 și vara anului 1917.

Hotărârea de a lupta pe front o va lua după dezastrul care s-a abătut asupra familiei sale, când, tatăl său, sublocotenent în rezervă în regimentul 18 Gorj, cade prizonier, doi frați ofițeri în regimentul 7 Călărași, respectiv regimentul 5 Vânători cad pe câmpul de onoare și ultimul frate Nicolae, sergent în compania 8-a a regimentului 18 Gorj, pe care-l însoțea cu compania lui în calitate de cercetașă și infirmieră, cade lovit de un obuz după o întrevvedere în care Ecaterina îi adusese ceva de ale gurii.

"În ciuda interdicției de a activa pe linia frontului – își amintește căpitanul Liviu Teiușanu, fost comandant al Legiunii de Cercetași – Ecaterina a continuat să rămână în linia întâi, a îmbrăcat o manta soldățească, capelă, raniță și o pușcă găsită pe câmp, pe care o va purta cu sine chiar și în spital. Aceste mărturii sunt întărite de sergentul Safta Pavel din compania de mitraliere a aceluiași regiment pe timpul retragerii spre Moldova. Hotărârea nestrămutată de a lupta cu arma în mână o găsim într-o scrisoare adresată comandantului diviziei a 11-a în care își motiva gestul prin *"faptul că am fost rănită în luptă de un dușman care mi-a desființat familia și totodată exprimându-vă curățenia sentimentelor mele de româncă care vrea cu arma în mână să-și dezrobească colțul de patrie cotropit"*.

Faptele o îndreptățeau într-adevăr, pentru că botezul focului îl primise deja în bătălia de la Podul Jiului când populația civilă a orașului, jandarmii și forțele de ordine ale orașului au reușit să împiedice pătrunderea în oraș a trupelor germane. O găsim aici în calitate de luptătoare, cercetașă și infirmieră. Din data de 7 octombrie 1916 (după pierderea fratelui său Nicolae), va lupta efectiv în tranșee. Documentele consemnează curajul, sângele rece și spiritul de sacrificiu de care dădea dovadă

Ecaterina, între care consemnăm două momente extrem de relevante. Pe 18 octombrie 1916 la Bumbesti cade prizonieră, dar reușește să împuște santinela cu un pistol ascuns în sân și deși rănită de două gloanțe trase asupra ei ajunge la companie și dezvăluie poziția inamicului.

Pe data de 6 noiembrie 1916, compania a 8-a comandată de locotenent Gheorghe Ghiorghiu în timp ce se afla în marș spre comuna gorjană Rășina, este încercuită de inamic. Ecaterina răspunde în nemțește somației inamicului și împușcă câțiva inamici, ceea ce va crea confuzie în rândul acestuia timp în care reușește să se salveze împreună cu 15 soldați și comandantul companiei. Nouă zile mai târziu este rănită de un obuz la ambele picioare și coapsă în luptele de la Bărbătești – Filiași.

Pe toată perioada retragerii spre Moldova va fi spitalizată la Craiova, București și Iași. La Spitalul "Regina Maria" din Iași, unde fusese trimisă de Spitalul "Dimitrie Drăghici" din Vaslui, pentru că gloriosul regiment 18 Gorj a fost încartiruit aici, îl va cunoaște pe sublocotenentul Gheorghe Mănoiu comandantul companiei a 7-a din regimentul 43/59, căruia-i va cere protecție și ajutor pentru a continua lupta pe front. Va reuși să obțină doar dreptul de a îngriji răniții și bolnavii ca infirmieră în perioada de refacere a Diviziei a 11-a încartiruită

în localitățile vasluiene Dănești și Codăiești.

Prin relația cu Regina Maria va reuși să obțină sare și țițari precum și alte lucruri trebuincioase soldaților, iar prin atitudine și comportament, prin abnegație și devotament, prin dăruire și spirit de sacrificiu va stârni admirația comandanților și soldaților, fiind citată și prezentată soldaților *"ca un frumos exemplu de bravură militară"*. Dărzenia și cinstea acestei fecioare l-a determinat pe generalul Ernest Broșteanu (comandantul diviziei) să dispună printr-un ordin de zi *"veți binevoi a cunoaște că domnișoara cercetașă Ecaterina Teodoroiu e autorizată a-și continua serviciul ce îndeplinește la Compania a 7-a comandată de sublocotenentul Gheorghe Mănoiu, va fi considerată și tratată cu cea mai mare îngrijire, astfel cum merită un suflet nobil, cinstit, demn și plin de sentimentul de sacrificiu al domniei sale"*

Recunoașterea oficială avea să vină curând prin decorarea cu medalia de aur "Virtutea cercetășească" motivată prin faptul că *"Ecaterina Teodoroiu a fost o domnișoară corectă, a dat dovadă de mult curaj, abnegație până la deznădejde, iubire familială, în plus convingerea îndeplinirii legii cercetașilor meritând toată admirația acestei Jeanne d'Arc a noastră"*. Va primi de asemenea medalia de război "Virtutea Militară" clasa a II-a *"pentru vitejie și devotament pe câmpul de luptă, s-a distins în luptele Regimentului 18 Infanterie din 16 octombrie până în 6 noiembrie 1916 dând probe de vădită vitejie până a fost rănită de un obuz la ambele picioare în apropiere de Filiași"*.

Prin decret regal va fi ridicată la gradul de sublocotenent al Armatei Române, intrând astfel în corpul ofițeresc la comanda unui pluton de infanterie din compania 7-a a regimentului 43/58 infanterie comandat de colonelul Constantin Pomponiu, care își va aminti de relația Ecaterinei cu Regina Maria de care beneficia tot regimentul, dar mai ales de dârzenia și comportamentul ei în fruntea plutonului pe care îl comanda *"părea neobosită, deși purta carabină, 160 de gloanțe, grenade de mână și raniță"*.

În data de 4 august pleacă pe front *"acum sunt bine, sunt sublocotenent și plec din nou să caut glonțul pe care scrie glorie, sau...moarte pentru Țară"* Și l-a găsit. Și nu unul, ci două, care i-au străpuns pieptul ei viteaz din care slobozea cu încredințare îndemnul către camarazi *"Înainte, băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine"*. Era strigătul pământului strămoșesc, era strigătul strămoșilor neamului, era strigătul unui popor care se găsea în cea mai năpraznică cumpănă a existenței sale, dincolo de care nu putea fi decât glorie sau moarte.

Pentru că în caz de înfrângere perspectiva nu putea fi decât dispariția statului român, înrobirea poporului care deja era efectivă pe 76,3% din suprafața regatului, rapturi teritoriale, exilul și dizolvarea Casei Regale, dizolvarea guvernului și a tuturor instituțiilor statului. Bună parte din aceste perspective sumbre vor fi incluse în armistițiul de la Focșani din noiembrie 1917 și mai apoi în "pacea punică" de la Buftea din aprilie 1918. Așa încât pentru o armată, pentru un popor și pentru un stat altă alternativă nu exista, decât glorie sau moarte. Și gloria a venit prin eroicele lupte din vara anului 1917 când soldatul român a surprins lumea prin vitejia sa izvorâtă din deznădejdea morții.

Rugată să rămână la infirmerie, Ecaterina Teodoroiu va răspunde simplu *"nu pot lăsa plutonul pe care l-am instruit, voi trece la Crucea Roșie după ce voi obține o biruință cu plutonul meu"* Pe data de 20 august 1917 ocupă poziție pe Dealul Secului din Vrancea, în apropiere de localitatea Muncelu. Pe 22 august, după un atac prin surprindere a inamicului cu mitraliere, grenade de mână și bombardament de tranșee, generalul Ernest Broșteanu nota *"la ora 21,30 atacul a fost pe deplin respins producând pierderi inamicului prin focuri de mitraliere, grenade de mână și baraj de artilerie. În această luptă am pierdut pe eroina noastră, cercetașa Ecaterina Teodoroiu care a căzut vitejește în capul plutonului înbărbătându-și soldații"*

Va fi înmormântată cu paradă militară în Valea Zăbrăuciorului, cu o cruce mare de stejar la căpătâi din partea comandamentului diviziei a 11-a. *"Lipsită de orice trufie, de orice deșartă ambiție, numai din dragostea de a apăra pământul Țării acesteia cotropită de dușman, Ecaterina Teodoroiu a fost la înălțimea celor mai viteji apărători ai țării sale și i-a întrecut prin puterea cu care înfrângând slăbiciunea femeiască a știut să dovedească vigoarea bărbătească de trup și suflet și calitățile întregi ale unui ostaș îndrăzneț. Aceea care prin vitejia ei comunicativă a murit în clipa în care se descoperea spre ași îndemna ostașii cu vorbele – înainte, băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine – are drept din clipa aceea la cinstirea veșnică a unui neam neuitat de camarazi"* suna

ordinul de zi nr 1/23 august 1917 al Regimentului 43/58 comandat de colonelul Constantin Pomponiu.

Va fi reînhumată, patru ani mai târziu, într-un cavou special din fața Primăriei Târgu Jiu, deasupra căruia străjuiește statuia eroinei. Cortegiul funerar va însemna un vagon special, împodobit cu flori și verdeață, întâmpinat cu onoruri militare și ceremonii în principalele orașe; Focșani, Râmnicu Sărat, București, Craiova, Târgu Jiu.

Națiunea își cinstea eroina, poporul își venera idolul - simbolul curajului și vitejiei. Pentru că într-adevăr, Ecaterina Teodoroiu a fost și rămâne un exemplu de curaj, demnitate, dăruire, mândrie națională și dragoste de Neam și Țară.

Regina Maria

„Dumnezeu să ne ajute pe toți – sunt gata pentru tot ce mi se cere – dar trebuie ca aceasta să fie pentru binele țării, a scumpei mele țărișoare pe care o iubesc.”

„Regina Idealului Național”, așa o numea viitorul nostru savant Grigore T Popa, patronul spiritual de astăzi al Universității de Medicină și Farmacie din Iași, care a făcut în întregime războiul "a scris despre război în timpul războiului" (Subt impresia focului) și a văzut-o în acțiune pe cea care și-a pus amprenta pe marile evenimente care au precedat, s-au derulat și au succedat Primului Război Mondial. "Mama răniților" "Regina soldat" "Mama Regina", a avut prin implicarea sa în viața poporului și mai ales în suferințele lui, o imagine cum rar se întâlnește în lumea politică sau dinastică.

Direct sau indirect, Regina Maria s-a implicat în tot ceea ce a însemnat suferință, dezastru, umilință, disperare, speranță și împlinire pentru acest popor până în 1930, dar mai ales, în perioada cea mai disperată pe care a trăit-o poporul român în timpul Primului Război Mondial. Poporul a simțit asta chiar din momentul căsătoriei sale cu Regele Ferdinand, în anul 1892, când viitoarea regină primește în dar o cupă de cristal pe care era gravată urarea *"Bine ai venit mireasă, de Dumnezeu aleasă, spre a Patriei cinstire"*.

Fire energică, de o frumusețe și gingășie rară (cea mai frumoasă regină a Europei), avea să se implice în treburile statului, devenind repede sfătuitoarea cel mai apropiat al regelui Ferdinand, spre binele poporului. *"Sunt gata pentru tot ce mi se cere – dar trebuie ca aceasta să fie pentru binele țării mele"* și așa a și fost prin tot ceea ce a întreprins. A suferit alături de popor, s-a aplecat asupra necazurilor și disperării lui devenind astfel o rază de speranță în inima tuturor, bucurându-se la rândul ei de o dragoste nemărginită din partea aceluiași popor. *"Toți mă salută cu o bucurie aproape emoționantă, de aceea cred că vizitele mele nu sunt inutile. Le aduc flori, dulciuri, țigări. Cu cei grav răniți stau ceva mai mult. Nu se plâng mai deloc. Un lucru mă zguduie mai mult decât aș putea spune și îmi aduce lacrimi în ochi: când îi întreb dacă suferă îmi spun; da, sufăr, dar nu contează – fie să ajungi Domnia Ta împărăteasa tuturor românilor"*.

Prima atitudine publică a fost cu ocazia celui de al II-lea război balcanic când, viitoarea regină, în ciuda interdicției impuse de regele Carol I, trece Dunărea pentru a vedea situația ostașilor români în rândul cărora izbucnise o epidemie de holeră. La întoarcere, pe lângă iertarea monarhică, obține amenajarea unei tabere de ajutor pentru acești bolnavi la Sinaia. *"Ca prințesă fusese populară, ca regină era și mai iubită"* tocmai datorită implicării sale alături de popor.

Descendența sa regală anglorusă (verișoara țarului Nicolae al II-lea al Rusiei și regelui George al V-lea al Marii Britanii, cu care corespundea oficial și neoficial), era o speranță pentru Antantă, dar și o resursă diplomatică pentru România. Această descendență se va vădi de mare valoare în timpul războiului, dar mai ales la tratativele de pace încheiate la Paris după război. În calitate de regină va deveni repede un sprijin și un sfetnic al regelui Ferdinand, mai degrabă oscilant în decizii dat fiind originea lui germană, *"un bun câine de pază"* cum avea să se caracterizeze ea însăși în însemnările sale.

Declarația de război împotriva Austroungariei a însemnat ieșirea României din neutralitate, fapt de mare importanță istorică pentru țara noastră, ce va stârni un entuziasm general de nedescris, pentru că visul împlinirii unității naționale părea mai aproape ca oricând. Însăși *"Majestatea Sa Regina Maria va îmbrățișa cauza războiului precum alții o religie"*. Se implică trup și suflet în organizarea ambulanțelor, a spitalelor militare și va coordona activitatea serviciilor de Cruce Roșie române și străine. Înființează serviciile de infirmiere atrăgând cercetașii (vezi cazul Ecaterinei Teodoroiu) și coordonează activitățile lor. Preia sub înaltul său patronaj asistența medico-sanitară de război în perioada cea mai critică a războiului pentru Regat, a retragerii în Moldova și a epidemiei de tifos exantematic. Colaborează foarte strâns cu misiunea franceză a generalului Henri Berthelot alături de care se implică în reorganizarea asistenței medico-sanitare de război.

Prestanța și optimismul ei stârnea încredere și speranță. *"Înfățișarea sa căreia i se potrivește atât de bine termenul de înfățișare de regină, statura ei înaltă (...), dar mai ales expresia privirii în care strălucește inteligența, bunătatea, încordarea, adesea bucuria, alcătuiesc un tot de o atracție irezistibilă"* titra presa internațională a vremii. Zilnic, în perioadele grele ale războiului, avea un program extrem de încărcat în îngrijirea bolnavilor, vizitarea răniților în spitale, pe front, în trenuri sanitare și chiar în tranșee. Cu un calm desăvârșit înfrunta moartea și pericolele de orice natură și nu erau puține, de la expunerea pe linia frontului, în tranșee, în bubuit de explozii, până la infecții și contaminare tifică, Regina Maria se implica fără nici o ezitare, pansând

răniți, încurajându-i, îmbrățișându-i și consolându-i în disperarea și suferința lor.

Alături de Regele Ferdinand care, cu aceeași dăruire, se expunea riscurilor din tranșee încurajând combatanții și promițându-le pământ după victorie (ceea ce va și face după război), familia regală va realiza acea comuniune sufletească și hotărâre de a lupta, aspecte ce vor deveni fapte de vitejie în gloriosul an 1917. *"Am trăit printre ei pretutindeni, în spitale, pe front, chiar și în tranșee, i-am văzut înfometați, scheletici, renăscând la viață, redevenind ființe sănătoase și puternice (...). Juraseră să reziste ca un zid pentru a apăra ultima particică de pământ românesc care era încă al nostru"*.

Un moment emoționant din această dăruire totală, de care era capabilă Regina Maria, este descris de Grigore T Popa, savantul de mai târziu, medic de batalion și de spital în timpul războiului, în jurnalul său, care, într-o secvență prezintă apariția neașteptată a Reginei pe front. *"Nesiguranță pretutindeni, boală și foamete, presiune germană în față, anarhie rusească în spate și deodată un zvon – a venit Regina Maria! Într-adevăr venise, la Onești, într-o săptămână de repaos al batalionului. A intrat prin toate barăcile exantematicilor, s-a interesat de rufăria ostașilor și a schimbat câte o vorbă mai cu fiecare soldat întâlnit în cale. Într-o magazie de scânduri, pe*

mese improvizate rămase cu lemnul gol, ofițerii au luat masa cu Regina. Buna dispoziție revenise. Totul era sărăcăcios și din lipsă, dar nădejdea sclipea din ochii tuturor. Nu s-au ținut toasturi, nu s-a făcut vorbărie, dar din când în când se auzea din munți bombardamentul ca un tunet care vestește ploaia cu grindină. Mulți din cei care au sărutat atunci mâna Reginei au fost peste trei zile îmbrățișați de pământul rece".

S-a opus vehement armistițiului de la Focșani din 26 noiembrie 1917, considerându-l o manevră periculoasă, ceea ce avea să se confirme prin "pacea punică" de la Buftea negociată de liberalii lui Ionel I C Brătianu și parafată prin semnătura germanofilului Alexandru Marghiloman, considerat ca cel mai umilitor și înjositor tratat pe care România l-a semnat vreodată. Pentru acest motiv Regina Maria va intra într-un conflict deschis cu Brătianu și Barbu Știrbei, așa încât Regele Ferdinand nu va parafa acest tratat, prin urmare nu va avea valoare juridică, ceea ce avea să cântărească greu la negocierea Tratatului de Pace de la Paris. Mai mult, la reproșul lui Alexandru Marghiloman că a vizitat câteva sate românești din cele ce urmau a fi cedate Austroungariei (conform "păcii punice") Regina Maria i-a spus de la obraz că "scrupulele lui diplomatice nu au nici o valoare".

"Când țărani s-au strâns în jurul meu plângând, sărutându-mi mâinile și plângându-și soarta eu le-am spus că nu consider asta un rămas bun definitiv, că mai sunt încă speranțe și că ultimul cuvânt va fi spus de tunurile noastre și ale aliaților". Optimismul reginei se va împlini în toamna anului 1918, când situația pe fronturile europene se va schimba în favoarea aliaților, iar Regele Ferdinand va cere ca în 24 de ore trupele germane să părăsească teritoriul României. Acest fapt va face ca sfârșitul războiului să găsească România în plin război cu Puterile Centrale, așa încât România va participa la încheierea păcii ca putere învingătoare.

Mofturile și aroganța lui Ionel I.C. Brătianu însă, vinovat de semnarea "păcii punitive" de la Buftea (o capitulare înjosoare de fapt) vor irita pe cei patru Mari (Franța, Marea Britanie, SUA și Italia), ceea ce va duce la retragerea delegației române (mai degrabă o excludere a ei) de la tratativele de pace. Și aici o paranteză se impune. Este interesant cum liberalii, *acești patrioți de ocazie* - cum îi numea Eminescu, își arogă Marea Unire (ca și Mica Unire de altfel) când ei nu au făcut altceva decât, prin manevre de culise (la care Brătienii erau maeștri), să aservească țara străinilor, întâi prin Monstruoasa Coaliție prin care îl înlătură pe Alexandru Ioan Cuza (care pusese bazele solide ale statului român modern) și apoi prin semnarea "păcii punitive" care practic însemna sfârșitul României. Și tot în paranteză fie spus, atitudinea lor nu s-a schimbat nici astăzi, când manifestă un dispreț profund față de poporul român prin manifestări de tip haștag/rezist, prin practicarea unui antiromânism evident și manifest, a cărui corolar este însăși atitudinea președintelui statului de origine germană (susținut de liberali) pe care posteritatea, mai mult ca sigur îl va eticheta ca un accident istoric în evoluția poporului român.

Impasul pentru România era unul enorm, pentru că totul a degenerat într-un conflict deschis, îndeosebi cu Georges Clemenceau, care reproșa vehement României tratatul cu Puterile Centrale și pur și simplu îl recuza pe Brătianu. Singura soluție rămânea Regina Maria care va fi trimisă la Paris la sugestia ambasadorului Franței, contele Saint Aulaire, așa încât, dintr-o vizită neoficială (mai degrabă incognito), a devenit una oficială, cu primire triumfală din partea populației și apreciere unanimă din partea delegațiilor Conferinței de Pace.

Cazată la Hotelul Ritz din Place de Vendome, Regina Maria devine repede figura centrală a Parisului. Peste tot "Vive la Reine", "Vive la Roumanie". Întâlniri cu premierul Franței Georges Clemenceau, președintele francez Raymond Poincare, președintele american Woodrow Wilson, primul ministru al Marii Britanii Lloyd George, delegațiile britanice și americane, conferințe de presă, toate s-au succedat într-un ritm alert. *"Mi-am dat toată silința - se va confesa Regina jurnalului său - i-am privit pe toți drept în ochi, m-am folosit de toate limbile pe care le știam și am vorbit pentru țara mea. Mai întâi i-am primit pe francezi, apoi italieni, apoi pe englezi și americani. Mai târziu jos în hol pe toți ceilalți când am socotit că am terminat. Și slavă Domnului sper că am făcut mult bine țării mele"* Urmarea? Delegația română a fost reprimată la negocierile de pace, bineînțeles în altă

formulă în care rolul principal îl vor avea mai mulți prim miniștri, între care și Vaida Voievod și oameni de știință și cultură, printre care și Ioan Cantacuzino.

Prestigiul Casei Regale era la cotele cele mai înalte. O dovedește primirea triumfală care i-a fost făcută de populația capitalei atunci când s-a întors din retragerea din Moldova, când în fața trupelor se afla regale Ferdinand avându-l în dreapta pe generalul Henri Berthelot (șeful misiunii franceze căreia România îi datora reorganizarea armatei, dotarea și instruirea ei), iar în stânga pe Regina Maria, avându-l la rândul ei în stânga sa pe prințul moștenitor Carol al II-lea.

Toate realizările acestei binecuvântate suverane, într-adevăr *"de Dumnezeu aleasă pentru a Patriei cinstire"*, au însemnat infuzii de încredere și au întruchipat speranța că totuși România Mare este posibilă. Își va da obștescul sfârșit în anul 1938, în drum spre casă cu trenul, venind de la un tratament dintr-o stațiune germană, pentru că fiul ei (devenit rege în urma Restaurației din iunie 1930) a refuzat să-i pună la dispoziție un avion, ceea ce ar fi dorit să facă însuși Hitler, dar pe care Regina l-a refuzat categoric.

Țara, în schimb, o va venera și onora cum se cuvine. Funeraliile Reginei Maria au fost grandioase. Conform propriei dorințe a fost îmbrăcată într-o rochie simplă, de culoare alba așa cum se îmbrăca ca infirmieră pe front. Bucureștii în schimb s-a îmbrăcat în culoarea ei preferată - violet, peste tot aducându-i-se în dar flori roșii. În urma catafalcului, calul Reginei, cu cizmele regale agățate de scărițe cu care Regina a bătut fronturile războiului, urmat de floarea regalității europene, apoi familiile nobiliare, diplomați, politicieni de rang înalt ai Europei pentru că ea însăși a fost o personalitate de dimensiuni europene. *"A fost înmormântat un soldat (...), Regina Maria a fost doar un ostaș care a luptat pentru Unitatea și Libertatea Românilor"*, titrau ziarele vremii.

Mareșalul Alexandru Averescu

"Sunt convins că acțiunea care începe azi va fi pentru soldatul nostru un titlu de glorie și pentru țară, de mândrie."

Sunt adnotările generalului Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a Române, înaintea marilor bătălii de la Mărăști și Oituz, ale unui om care prin determinarea sa a reușit să insufle tuturor, și mai ales combatanților, încrederea în victorie. Nu a fost soldat de pe front care să nu-l fi văzut măcar odată și să nu fi fost electrizat de încrederea și hotărârea care l-a făcut atât de faimos, sau în clipele de deznădejde să nu-l invoce ca pe un idol alături de Dumnezeu. *"Un om născut să comande, s-a ridicat din anonimatul masei comune desfășurând o capacitate neobișnuită și a ajuns la un moment de criză națională să simbolizeze vrednicia și aspirațiile poporului său"* scria Grigore T Popa într-un articol comemorativ.

Fiul slugerului Constantin Averescu din localitatea Babele din Ismail (de lângă Odesa), după ce va face un an de Seminar Teologic și cursurile Școlii de Arte și Meserii din București, își va găsi vocația militară la 18

ani când participă ca jandarm voluntar în Războiul de Independență din 1877, la sfârșitul căruia primește gradul de sergent. Își va desăvârși pregătirea militară la Școala Divizionară de la Mănăstirea Dealu și Școala Superioară de Război din Torino în 1885. Ocupă numeroase funcții de comandă și avansează până la gradul de general de armată. Al Doilea Război Balcanic (1913) îl găsește ca șef al Marelui Stat Major General, calitate în care coordonează activitățile militare de pe teritoriul Bulgariei.

În anii grei ai Primului Război Mondial a fost mereu alături de soldați, i-a încurajat prin hotărârea și determinarea sa reușind să insufle acel curaj capabil de minuni pe câmpul de luptă. "Vine Averescu", "Taica Averescu", "Trăiască Tata Averescu" erau apelativele care-l însoțeau pretutindeni pe front, dar și după terminarea războiului. "Mereu alături de trupe, se ocupă personal de tot, e calm, curajos, nu dă înapoi în fața unei primejdii, soldații îl adoră" nota cu admirație Regina Maria în jurnalul său referindu-se la acest militar neobosit. Era căutat pentru orice situație disperată sau considerată

fără ieșire. De aici și faptul că generalul Averescu era trimis pe toate fronturile și mai ales în locurile unde dezastrul era iminent.

Prin calm și hotărâre, nu numai că reușea să rezolve situațiile respective, dar reușea să inducă acea încredere necesară pentru a lua totul de la început. "În fața dezastrului, când totul părea lipsit de speranță singura soluție era – să trimitem după Averescu și să-l punem în fruntea tuturor, fiindcă, deși Angelescu declară că nu-i place omul, e cel mai puternic din câți avem" recunoaște cu obiectivitate Regina Maria.

Și așa a fost. Armata a II-a a fost pusă sub comanda generalului Averescu în anul de grație 1917, ale cărei victorii în luptă cu un dușman neînduplecat și cotropitor, au făcut ca Averescu să devină erou național, dând peste cap frontul german cu toată degringolada din cadrul Armatei ruse (de sprijin) cuprinsă de volbura revoluției bolșevice.

"Am însă ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul armatei mele (...). Ne măsurăm aproape în condiții egale cu cei mai buni soldați din lume. Sunt convins că vom învinge". Această convingere a reușit să o transmită trupelor care l-au urmat orbește. Atât de mare era popularitatea generalului Averescu, încât până și generalul Constantin Argetoianu (care a încercat să-i diminueze meritele) a trebuit să recunoască că "originea acestei psihologii trebuie căutată în faptul că ori de câte ori se ivise o greutate pe front generalul Averescu fusese trimis și izbutise mai întotdeauna să facă față până și situațiilor disperate", iar cu privire la popularitatea sa la nivel național același Argetoianu spunea; "Popularitatea

generalului Averescu a fost o psihoză a fruntului pe care demobilizații au dus-o în sate cum ar duce orice altă boală". Așa încât și după război în lumea rurală țărani îl întâmpinau sărutându-i mantaua fără galoane ca pe front, iar femeile plângând își împingeau înaintea copiii.

Mitul Averescu va începe să pălească atunci când va intra în politică, subminat mereu de manevrele dubioase ale lui Ion I.C. Brătianu. Deși în calitate de ministru de externe va pregăti armistițiul de la Focșani (noiembrie 1917), generalul va reuși să tragă de timp și nu-l va semna în mandatul său, această sarcină asumându-și-o mai târziu liberalii prin Brătianu și Marghiloman, ca de altfel și semnarea "păcii punitive" de la Bufta (aprilie 2018).

A fost de trei ori prim ministru.

Deși de fiecare dată a fost sabotat de liberalii lui Brătianu, va reuși totuși să realizeze unitatea monetară, reforma fiscală, reforma electorală cu vot universal (și nu censitar), dar cea mai importantă realizare a fost reforma agrară, realizată prin exproprierea a șase milioane hectare de pământ și împroprietărirea supraviețuitorilor Războiului de Întregire a Neamului,

famiiliilor celor decedați în acest război (văduve, copii, părinți), îmbunătățind astfel considerabil viața țaranului român.

Ca un act de recunoștință pentru cei care au căzut pe câmpul de onoare sub comanda sa, se va pune bazele "Societății Mărăști" (a cărei președinte a fost), care avea să reconstruiască zona și localitățile distruse de război împlinind astfel cele patru obiective pe care el ca militar și le-a propus;

- să construiască un monument comemorativ;
- să comemoreze în fiecare an evenimentele ce au avut loc aici în anul 1917;
- să construiască un mausoleu care să adăpostească osemintele celor căzuți aici; români sau dușmani;
- să construiască biserica și școala în satul Mărăști.

Aceste obiective au fost îndeplinite cu aceeași hotărâre cu care a adus glorie Armatei Române pe front și Patriei Străbune, în istorie. "Noi știm că nu a fost alt comandant care să fi stârnit atâta entuziasm și înflăcărare – chiar pe câmpul de bătaie – cât a stârnit generalul Averescu. Pentru un comandant de oști acesta este elogiul suprem" spunea marele Grigore T Popa, cel care a făcut războiul în întregime și a ținut un jurnal "despre război în timpul războiului" (Subt impresia focului).

În loc de concluzii

Încercând o concluzie pentru cele prezentate mai sus, nu pot să nu fac câteva remarci asupra modului cum

istoria acestui popor a tratat marile personalități care efectiv au marcat-o ca evoluție și demnitate;

- după un val de euforie patriotică în perioada imediat următoare războiului, treptat se va așeza un val de penumbră, care va pregăti întunericul ce amenința să se aștearnă peste memoria acelor timpuri.

- posteritatea, comunistă îndeosebi, avea să arunce vâlul tăcerii în mod discriminatoriu privind personalitățile prezentate aici, personalități care efectiv au făcut istorie și și-au câpătat un loc binemeritat în istoria acestui popor;

- Ecaterina Teodoroiu – despre care nu s-a vorbit nimic până în 1961 – va fi reabilitată (?) în cele din urmă și-și va recupa locul de Eroină a Neamului în istoria noastră.

- Regina Maria, care s-a identificat trup și suflet cu istoria neamului în cele mai dramatice momente ale existenței sale ca popor, din nefericire și astăzi, rareori este evocată la adevărata ei valoare cu privire la implicarea sa în evenimentele Primului Război Mondial, atât în derularea lor tragică, cât și în recunoașterea sacrificiului de care a fost capabilă țara pentru a înclina balanța în favoarea aliaților.

- Mareșalul Averescu – cel mai mare comandant de oști pe care l-a zămislit acest popor - strateg de notorietate, erou național al evenimentelor glorioase din vara anului 1917, care, printr-un mod de comunicare unic (întâlnit doar la marii comandanți de oști ai istoriei), s-a identificat cu soldatul din tranșee în momentele grele ale războiului, va fi evocat la fel de rar la adevărata lui valoare.

- este trist că marii noștri istorici – mulți dintre ei din servilism politic sau lașitate – nu subliniază cum se cuvine asemenea personalități cu mare rezonanță în istoria neamului nostru.

- evocarea acestor oameni de excepție, făuritori de istorie la modul concret, prin abordarea corectă a exemplului lor, ar putea contribui la formarea și consolidarea sentimentului de demnitate și mândrie națională, atât de necesar astăzi generațiilor care se succed.

Bibliografie;

1. Argentoianu C – *Memorii pentru cei de mâine*, Ed. Machiavelli, Buc. 1997;
2. Averescu Alexandru – *Notițe zilnice de război*, 1937;
3. Botez Dan – *Alexandru Averescu Mareșalul Poporului*, Ed. Scrisul, Românesc, Buc. 2013;
4. Constantinescu Richard – *Grigore T Popa-medic pe frontul Primului Război Mondial*, revistatimpul.ro;
5. Gîju Dan – *Istoria presei militare*, Ed. Biblioteca din Târgoviște, 2012;
6. Kirițescu C, - *Istoria Războiul pentru întregirea neamului 1916-1919, ediția a III-a*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc. 1989;
7. Maria, Regina României – *Povestea vieții mele*, Ed. Eminescu, Buc. 1991;
8. Moșneagu Marian – *Legenda Ecaterinei Teodoroiu: Ce spun Arhivele Militare*, *Historia.ro*, 2017;
9. Popa T Grigore – *Pericolul neisprăviților*, Ed. Gr T Popa, UMF, Iași, 2017;
10. Răvaru Dan – *Centenarul Marii Uniri, vol 1,2,3,4*, Ed. PIM, Iași, 2018;
11. Stamate Lucian – *Prizonierul Traciei Occidentale*, Ed. Corint, Buc. 2007;
12. Teodorescu N – *România în timpul războiului, 1916-1918*; seria I-a, nov. 1919.

Anii Marii Uniri însoțiți de un diplomat francez care ne-a lăsat o carte: ÎNSEMNĂRILE UNUI DIPLOMAT DE ALTĂDATĂ ÎN ROMÂNIA (1916-1920) contele de Saint-Aulaire

Ion N. OPREA

Auguste-Félix-Charles de Beauvoir, cu titlul nobiliar CONTE DE SAINT-AULAIRE (născut la 13 august 1866, decedat la 26 septembrie 1954), era descendent al unei vechi familii aristocrate franceze, a avut o strălucită carieră diplomatică nu numai în nordul Africii (Tunisia, Maroc), America Latină (Peru, Chile, Brazilia), ci și în câteva țări europene (Austro-Ungaria, România, Anglia). El este autorul biografiilor unor personalități precum Richelieu în 1930, Talleyrand -1936, Francois Joseph -1945, Mazarin -1945, a unor cronici politice – în diferite publicații, articole care au fost reunite și au apărut în volume, dar și a cărții arătate în titlu, post-mortem.

Numit ministru plenipotențiar la București, Auguste – Felix-Charles care rămâne cunoscut cu numele de contele Saint-Aulaire, a reușit în câteva săptămâni să obțină angajamentul României alături de Antantă și a contribuit decisiv, împreună cu Misiunea Militară Franceză, condusă de generalul Berthelot, la netezirea relațiilor României cu Aliații, la reorganizarea țării atât în timpul refugiului la

Iași împreună cu familia regală, cât și după încheierea războiului, punându-și în mod deosebit amprenta pe destinul țării noastre în cursul negocierilor de pace, în urma cărora s-a înfăptuit România Mare, situații despre care vorbește în carte.

Apărută în 2003 sub titlul Confesiunile unui bătrân diplomat, actualul titlu și subtitlu aparține editurii, spune o notă, este tradusă de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, structurată în opt capitole și o anexă, din introducere noi cititorii suntem informați mai întâi despre viața și activitatea contelui. Singur fiu la părinți, vechi familii nobiliare, tatăl Auguste de Beauvoir, contele de Sainte- Aulaire și al soției lui - Isabelle-Epremier-Esther, îl succede în titlu pe tată, originea sa fiind în Bretania. Educat precum iezuiți, cu studii temeinice absolvite la Paris, a intrat și a activat în Ministerul francez al Afacerilor Externe, cu misiuni diplomatice, cum am și spus, inclusiv în România.

Deși apărute în 1953, când trăia autorul, memoriile lui au ajuns în România destul de târziu, lucru care îl spune

și explică de ce însuși Mihai Dim. Sturdza către finalul introducerii cărții. „Bineînțeles, autoritățile comuniste nu aveau niciun interes să aducă în atenția publicului român apariția unei cărți care dovedea nu numai talentul, erudiția, stilul remarcabil al autorului unei cronici atât de vii și de pătrunzătoare a vremurilor prin care trecuse, dar care explica și rolul nefast al Rusiei – fie ea imperială sau bolșevică – într-unul din momentele de mare încercare ale istoriei noastre”.

Contele de Saint-Aulaire. ÎNSEMNĂRILE UNUI DIPLOMAT DE ALTĂDATĂ ÎN ROMÂNIA (1916-1920), traducere din franceză de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. „Humanitas”, 2016, 282 p., are o astfel de PREZENTARE: „În tot cursul carierei sale, contele de Saint-Aulaire a ținut un jurnal, scris cu erudiție și talent, plin de evocări pitorești despre vremuri astăzi cu totul apuse. Acestor însemnări Saint-Aulaire le-a adăugat fragmente din rapoartele sale oficiale, spre a constitui în cele din urmă volumul de memorii publicat de el la adânci bătrâneți, cu puțin înainte de moarte. Sentimentele de atașament fierbinte ale lui Saint-Aulaire pentru țara noastră surprind și astăzi. Nu credem că numeroșii străini ce au trecut sau au trăit pe meleagurile noastre să-și fi exprimat aceste

sentimente mai intense decât membrii Misiunii Franceze, care, între 1916 și 1918, au împărtășit la Iași durerile și speranțele poporului român.” - **Mihai Dim. Sturdza**

„A împărțit, ca un adevărat prieten, speranțele, neliniștile, lipsurile inerente zilelor de pribegie a căror pecetie arzătoare a fost păstrată în inimile noastre. D. de Saint-Aulaire ne-a dovedit că era adevăratul prieten în vremurile de restriște. A cunoscut suferința noastră supremă, mizeria noastră de neînchipuit. A cunoscut frământarea așteptării, speranțele dezamăgite, cererile zadarnice de ajutor. A știut, de asemenea, cât de credincioasă a rămas România cea torturată, în ciuda unui nenoroc covârșitor. Am fost printre aceia care au văzut pe d. de Saint-Aulaire la lucru. Am fost din aceia pe care glasul și strângerea-i de mână i-a îmbărbătat...” scria - **Regina Maria**

„Dacă aș încerca, schițând-o numai, să evoc icoana suferințelor care copleșeau România, spre a-i găsi un loc într-un imaginar muzeu al frumuseților morale, ar trebui să așez în sala capodoperelor această țară ale cărei virtuți se ridică la înălțimea suferințelor și chiar mai sus.

Iași, 1917

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**

Tipar: **SC Irimex SRL Bârlad**

Ca printr-o conspirație între natură și oameni, iarna anului 1917 a fost deosebit de aspră. La Iași, termometrul cobora la -20° , la -30° și chiar la -40° . Dușmanul – adică neamțul –, în cele două treimi ale țării pe care le ocupa, și «aliații», adică rușii, și mai brutali decât dușmanul, în Moldova, pe care de asemenea o ocupau, erau înfolați în șubele lor, ocupaseră clădirile cele mai bune, din care îi goniseră pe locatari, și puseseră mâna pe lemnele de foc; lor nu le păsa de frigul ce se abătuse și mai năprasnic peste nenumărații români în zdrențe, fără case sau îngheșuiți în locuințe neîncălzite.

În această Moldovă suprapopulată, subnutrită, devastată, mizeria și foamea, din care ia naștere tifosul exantematic, făceau mai multe victime decât focul inamicului. În spitalele care refuzau să mai primească lume lipsea totul în afară de devotament.

Toată iarna anului 1917, tăvălugul rusesc s-a revărsat pe străzile Iașului pentru a îneca Moldova. Acest torent a dus cu sine mai multe armate cu un efectiv total de un milion de oameni.

Confruntată cu această avalanșă, misiunea noastră militară, redusă la neputință pe tărâm militar, se lupta mai mult ca oricând pe frontul epidemiilor,

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

pregătind discret reconstituirea armatei romane“, se asocia - **Contele de Saint-Aulaire** – pătimirii românilor.

Ca să ajungă în România, ca să cunoască și să triască zilele pătimirii noastre ale anilor 1916-1920, diplomatul care l-a înlocuit pe Jean Caille Blondel, alt sacrificat, care rămâne în România, lăsând libere saloanele Parisului, dominate și de prezența unor Anna de Noailles și Elena Văcărescu, ambele de origine română și cu sufletul, mintea și acțiunea la noi, i-a trebuit lui Saint-Aulaire, nobilul, să facă un ocol de 50 de zile care i-au dat timp și răgaz să mediteze, să facă considerații asupra Germaniei, celei care în 1871 pricinuisese mult rău Franței. Asupra Germaniei dar și a Rusiei, că avea să scrie: „La Tornio, oraș la granița cu Finlanda, la marele nostru aliat, țarul tuturor Rușilor, am fost primiți ca într-o țară dușmană”, p.47. Față de ce li s-a întâmplat, la cercetarea pașapoartelor, controlarea bagajelor – în toate lipsa politeții – nota la p.47: „Cu credința ce o avusesm în alianța rusească, sufeream cumplit. Mă consideram prost răsplătit pentru serviciile ce-i adusesem, nu fără oarecare risc, în timpul misiunii mele la Viena”.

După un prânz diplomatic la care află de la doi miniștri ruși ceea ce ascunde, uneori, diplomația, cu privire la România, citim la p 95: „Am întrezărit primul indiciu al unui plan secret de împărțire a României, negociat în plin război între statele –majore rus și german!, deși cele două țări erau în alianțe diferite.

Ajuns în România, primirea la prim-ministru, discuțiile cu dânsul aveau să-l cvingă pe diplomat ceea ce și scrie, că Ion C. Brăteanu, prin funcția sa este „unul dintre cei mai mari oameni de stat ai generației sale, mai mare decât „cei trei mari” – Wilson, Lloyd George și Clemanceau. Nimic mai firesc: țărilor mici le sunt sortiți oamenii mari”, p.54-55.

„Biroul său - scria Ion Mitican în revista Lumina, Iași, la 25 septembrie 2008, ~Pe urmele lui Ionel Brătianu, acum 90 de ani”~ unde a fost adesea oaspete de lucru și contele de Sainte-Aulaire, era veșnic deschis comandanților militari, miniștrilor români și străini, parlamentarilor și altor dregători cu care se consulta căutând soluții pentru rezolvarea gravelor probleme provocate de înfrângerile din prima parte a războiului. Casa de pe strada Română a fost martora știrilor privind căderea sub ocupație a Munteniei, Olteniei, Dobrogei și a orașelor București, Ploiești (la 23 noiembrie/6 decembrie 1916), Buzău, Brăila și Focșani, ultimul, în ziua de Crăciun, la 25 decembrie/7 ianuarie 1916.

Tot aici a venit cumplita veste a tragediei din gara Ciurea unde, în noaptea de 30 decembrie 1916, au fost uciși și carbonizați vreo 800 de călători civili și militari din cauza deraierii unui tren supraaglomerat, scăpat de la Bârnova la vale și aprins.

Fiind necesară unirea forțelor politice, neînțelegerile și acuzațiile politicianiste dăunând intereselor țării, în modestul birou s-au purtat tratative între prim-ministru I. I. Brătianu și Take Ionescu, reprezentantul partidului Conservator Democrat de opoziție, pentru formarea guvernului de coaliție (11/24 decembrie), absolut necesar în zilele de război. Alte căutări au urmat pentru a se rezolva spinoasa problemă a reformei agrare, pe care regele Ferdinand o proclamase la sfârșitul lui martie 1917, dar pe care unii dintre politicienii moșieri, conservatori, nu o agreau, socotind că i-ar sărăci.

În același birou au avut loc tratativele cu trimișii țărilor aliate: Albert Thomas, ministrul Apărării francez, și Emile

Wandervelde, ministrul belgian, sosiți la Iași prin mai-iunie, pentru a vedea situația de pe frontul răsăritean, cât și cu felurii emisari din America, Italia, Anglia.

Tot în biroul prim-ministrului se trata înțelegerea cu ministrul Rusiei pentru aprobarea ca vreo 30.000 de ostași și ofițeri români ardeleni, prizonieri din armata austro-ungară, aflați în lagărul de la Darnița (Kiev), să formeze un corp de voluntari care să lupte alături de armata română pentru eliberarea Ardealului”.

Iar la p 103 constatarea, parcă o revenire: „Nici o altă țară beligerantă nu a cunoscut în același timp, ca România, foamea, frigul, tifosul, ocupația – dubla ocupație – aceea a dușmanului, neamțul, și aceea mai înfricoșătoare a falsului aliat, rusul”. La Iași, constată și spune tot el, comportarea rușilor este „și mai brutală decât a dușmanului”, p. 104. Despre Regina Maria și grija ei pentru soldații din tranșee și răniții din spitale, pentru devotamentul ei, scria: „Regina Maria a intrat în război așa cum se intră în cinul călugăresc. S-a claustrat, renunțând la tot ce era lumesc pentru mântuirea țării ei, a dinastiei ei, și a cauzelor sacre care îi uneau atunci pe Aliați”, p. 157. ”-Ah! Dacă am fi avut o împărăteasă ca tine, am fi păstrat-o și am fi murit pentru ea”, au aclamat-o soldații ruși pe Regina Mara a României, p.160.

Regina Maria despre care contele de Saint – Aulaire, Ministrul Franței la București, afirma în 1953 „În fiecare dimineață, Regina, în uniformă de infirmieră, însoțită de o doamnă de onoare și de un grup de brancardieri voluntari se duce la gară pentru a-i primi pe răniți. Regina înfruntă moartea și ceea ce este fără îndoială cel mai greu, depășește oboseala unei zile nu de opt ore ci a unei zile care se întinde până noaptea târziu, cu șaisprezece, șaptesprezece sau optsprezece ore de muncă, pe cât de respingătoare pe atât de periculoasă, în mijlocul emanațiilor infecte ale cangrenelor. Când este vorba de Regină nu ne referim la curaj. Curajul presupune teamă și energia de a învinge. Sentiment necunoscut pentru o suverană a cărei îndrăzneală aduce a invulnerabilitate”.

Din aceeași carte aflăm și despre sărbătorirea contelui de Sainte-Aulaire, ca și despre scrisoarea pe care Regina Maria o adresează comitetului de inițiativă a evenimentului, scrisoare cu care, de altfel se și închie acest volum de excepție care, prin conținut, ridică valoarea Marii Uniri a cărui Centenar a adunat în ziua de 25 martie 2018, mii-mii de manifestanți la Chișinău, care, ca și acum o sută de ani, au cerut să se unească cu Țara-Mamă.